

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ERGENLERDE ALGILANAN EBEVEYN TUTUMU VE ERKEN
DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

Özlem ÖLMEZ

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Mine ELAGÖZ YÜKSEL

İstanbul 2019

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ERGENLERDE ALGILANAN EBEVEYN TUTUMU VE ERKEN
DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

Özlem ÖLMEZ

164102280

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Mine ELAGÖZ YÜKSEL

İstanbul 2019

T.C.
ÜSKÜDAR
ÜNİVERSİTESİ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GENEL BİLGİLER

Öğrenci No	: 164102280	
Öğrenci Adı Soyadı	: Özlem Ölmez	
Anabilim Dalı	: Klinik Psikoloji	
Tez Danışmanı	: Dr.Öğretim Üyesi Mine ELAGÖZ YÜKSEL	
Tezin Başlığı	: Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Ve Erken Dönem Uyumsuz Şemaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	
Toplantı Tarihi	: 22.03.2019	Saati : 10.00
Öğrenci Savunmaya :	☒ Geldi	
<p>Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca tez bilimsel olarak incelenmiş, adayın tez çalışmasını sunmasının ardından, adaya tez çalışması ile ilgili sorular yöneltilmiştir.</p> <p>☒ Yapılan savunma sınavında adayın tez çalışması başarılı bulunarak KABUL edilmesine, ☐ Yapılan savunma sınavı sonunda tez çalışmasının DÜZELTİLMESİNE, düzeltme için adaya ay EK SÜRE verilmesine (en fazla 3 ay) ☐ Yapılan savunma sınavının sonunda tezin REDEDİLMESİNE</p> <p>☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU</p> <p>ile karar verilmiştir.</p>		
Savunmada Tezin Başlığı :	☒ Değişmedi	☐ Değişti
Tezin Yeni Başlığı :	☒ Değişmedi	
Öğrenci Savunmaya :	☐ Gelmedi	
<p>Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca yukarıda belirtilen tarih ve saatte Tez Savunma Jürisi toplanmış ancak ilgili öğrenci savunma sınavına gelmemiştir. Adayın tez çalışmasını jüri önünde sunmadığı için yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,</p> <p>☐ OY BİRLİĞİ İLE REDEDİLMİŞTİR.</p>		
Tez Sınavı Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Danışman Üye	Dr. Öğretim Üyesi Mine ELAGÖZ YÜKSEL	
Üye	Doç. Dr. Korkut Ulucan	
Üye	Dr. Öğretim Üyesi Mahir Yeşildal	

(Tüm durumlarda jüri üyelerinin tez değerlendirme raporları gerekir.)

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu ve Erken Dönem Uyumsuz Şemaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Özlem ÖLMEZ

Tarih 22/03/2019

ÖNSÖZ

Bu çalışmamda istediğim her vakitte ulaşabilme imkanım olan, tez konumu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup bana yardımcı olan değerli danışman hocam; Dr. Öğr. Üyesi Mine Elagöz Yüksel'e teşekkürlerimi sunarım. Eğitim hayatımın her anında maddi manevi destekçim olan aileme teşekkürümü borç bilirim.

Özlem ÖLMEZ

ERGENLERDE ALGILANAN EBEVEYN TUTUMU VE ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Özlem ÖLMEZ

Mart 2019

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mine ELAGÖZ YÜKSEL

ÖZET

Bu çalışma, ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları ve erken dönem uyumsuz şemaları arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlamaktadır. Çalışma için, yaşları 15-18 arasında değişen 100 ergen katılımcının ebeveyn tutumları ve ergenlerin erken dönem uyumsuz şemaları karşılaştırılmıştır. Ayrıca, 15-18 yaş katılımcıların demografik değişkenleri, araştırma değişkenleri ile karşılaştırılmıştır. Çalışma, betimsel tarama modellerini kapsayan nicel çalışma olarak yürütülmüştür.

Çalışmanın sonuçlarına göre, algılanan ebeveyn tutumlarının demografik değişkenlere göre farklılıkları olduğu görülmüştür. Algılanan demokratik ebeveyn tutumlarının zedelenmiş otonomi şema alanı ile negatif yönlü ilişkisi olduğu saptanmıştır. Ergenlerin bildirdiği otoriter ebeveyn tutumunun tüm şema alanlarıyla (Zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar, reddedilmişlik, başkaları yönelimlilik, aşırı duyarlılık olmak üzere) pozitif yönlü ve anlamlı ilişkili olduğu saptanmıştır. Zedelenmiş otonomi ve reddedilmişlik şema alanlarının, ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumlarını yordadığı tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen bulguların, erken dönem uyumsuz şemalar ile ailesel faktörlerin ilişkisini incelemesi bakımından önemli katkıları olduğu düşünülmektedir. İlerleyen dönemlerde yapılacak çalışmalarda çalışmanın daha geniş örneklem gruplarıyla genişletilerek tekrarlanabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Algılanan Ebeveyn Tutumu, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Şemalar

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN ADOLESCENTS' PARENTAL ATTITUDES AND EARLY MALADAPTIVE SCHEMAS

Özlem ÖLMEZ

March 2019

Master's Thesis

Supervisor: Asst. Prof. Mine ELAGÖZ YÜKSEL

ABSTRACT

This study aimed to examine the relationship between perceived parental attitudes and early maladaptive schemas of 15-18 year-old adolescents. As participants, 100 adolescents and took part the survey research. This research included comparative and descriptive analyses with research and sociodemographic variables.

Based on the findings, perceived parental attitudes and early maladaptive schemas were found significantly different in term of participants' demographic variables. Adolescents' democratic parental attitudes were found as negatively associated with impaired autonomy. All schema categories including disconnection/rejection, impaired autonomy, impaired limits, other-directedness, overvigilance/inhibition were found as positively correlated with adolescents' perceived parental attitudes.

The result of the study is prominent in terms of providing results regarding early maladaptive schemas and family-related factors. However, further studies may be needed by extending the scope of the study by including different samples.

Key Words: Early Maladaptive Schemas, Perceived Parental Attitudes, Schemas.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	x
BÖLÜM I GİRİŞ	1
1.1. Problem Tanımı.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırma Soruları ve Hipotezleri	4
1.5. Araştırmanın Sayıltıları	5
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.7. Araştırmaya İlişkin Terimler	6
BÖLÜM II	7
GENEL BİLGİLER	7
2.1. Şema Kavramı	7
2.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar	8
2.2.1. Reddedilme ve Bağlantısızlık	8
2.2.2. Zedelenmiş Otonomi.....	9
2.2.3. Zedelenmiş Sınırlar.....	9
2.2.4. Diğerleri Yönelimlilik.....	9
2.2.5. Aşırı Duyarlılık ve Bastırma.....	10
2.3. Ebeveyn Tutumu ve Çocuk Yetiştirme Biçimleri	11
2.3.1. Ebeveyn Tutumları ve Psikopatoloji.....	15
BÖLÜM III	17
YÖNTEM	17
3.1. Çalışma Grubu.....	17
3.2. Veri Toplama Araçları	17
3.2.1. Sosyodemografik Veri Formu	17
3.2.2. Young Şema Ölçeği Kısa Formu (YŞÖ-KF)	17
3.2.3. Anne-Baba Tutum Ölçeği.....	18
3.3. Araştırmada Kullanılan Veri Analiz Yöntemleri	19
BÖLÜM IV	20
BULGULAR	20
4.1. Demografik Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri	20
4.2. Demografik Değişkenler Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	22
4.3. Demografik Değişkenler Ergenlerin Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	30
4.4. Algılanan Ebeveyn Tutumu ve Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	38
BÖLÜM V	41
TARTIŞMA	41
5.1. Anne Baba Tutumları Değişkenine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi... 41	

5.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Değişkenine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	43
5.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	44
BÖLÜM VI.....	45
SONUÇ.....	45
6.1. Sonuçlar.....	45
KAYNAKÇA	46
EKLER.....	51
EK-1. Demografik Bilgi Formu	51
EK-2. Young Şema Ölçeği Kısa Formu.....	53
EK-3. Anne Baba Tutum Ölçeği	60
ÖZGEÇMİŞ.....	64

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Demografik Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri	20
Tablo 2. Cinsiyet Değişkeni Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Bağımsız Örneklem t Testi	22
Tablo 3. Yaş Değişkeni Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi	23
Tablo 4. Kardeş Sayısı Değişkeni Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi	24
Tablo 5. Doğum Sırası Değişkeni Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi	24
Tablo 6. Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi	25
Tablo 7. Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi	26
Tablo 8. Gelir Düzeyi Değişkeni Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi	27
Tablo 9. Ebeveyn Birliktelik Durumu Değişkeni Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Mann Whitney U Testi	28
Tablo 10. Tanı Almış Fiziksel Rahatsızlık Değişkeni Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Mann Whitney U Testi.....	29
Tablo 11. Cinsiyet Değişkeni Bakımından Ergenlerin Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları Puan Ortalamalarının Bağımsız Örneklem t Testi	30
Tablo 12. Yaş Değişkeni Bakımından Ergenlerin Erken Dönemden Uyumsuz Şema Alanları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi	31
Tablo 13. Kardeş Sayısı Değişkeni Bakımından Ergenlerin Erken Dönemden Uyumsuz Şema Alanları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi ...	32
Tablo 14. Doğum Sırası Değişkeni Bakımından Ergenlerin Erken Dönemden Uyumsuz Şema Alanları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi ...	33

Tablo 15. Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni Bakımından Ergenlerin Erken Dönemden Uyumsuz Şema Alanları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi... 34	34
Tablo 16. Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni Bakımından Ergenlerin Erken Dönemden Uyumsuz Şema Alanları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi... 35	35
Tablo 17. Gelir Düzeyi Değişkeni Bakımından Ergenlerin Erken Dönemden Uyumsuz Şema Alanları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi... 36	36
Tablo 18. Tanı Almış Fiziksel Rahatsızlık Değişkeni Bakımından Ergenlerin Erken Dönemden Uyumsuz Şema Alanları Puan Ortalamalarının Mann Whitney U testi.. 37	37
Tablo 19. Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Ergenlerin Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanlarının Pearson Korelasyon Analizi 38	38
Tablo 20. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanı Zedelenmiş Otonominin Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Yordayıcı Doğrusal Regresyon Analizi..... 39	39
Tablo 21. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanı Reddedilmenin Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Yordayıcı Doğrusal Regresyon Analizi 40	40

KISALTMALAR

DSM: Diagnostic and Statistical Manual for Mental Disorders

EDUŞ: Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

YŞÖ: Young Şema Ölçeği

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Tanımı

Ergenlik, ergenleri psikolojik zorluklara karşı savunmasız kılan stresli bir gelişim evresi olarak tanımlanmaktadır (Santrock, 2010). Ergen bireylerin uyum düzeyi ve tüm kişilik organizasyonu büyük ölçüde ebeveynlerinin tutumlarına ve ev ortamının psikolojik ve sosyal iklimine bağlıdır (Horrocks, 1962). Stott (1939), aile yaşamındaki çocukların ailedeki kişilik gelişimini etkileyen önemli faktörleri incelemek amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada güven, sevgi ve eşlik etme paterni ile aile uyumsuzluğu ve ebeveyn kötüye davranış paternleri arasında anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde, ergenlerin uyum ve psikolojik işlevlerinin çoğunlukla ebeveyn tutumlarından etkilendiği öne sürülmektedir. Özellikle çocuklar ve birincil bakıcıları arasındaki ilişkinin kalitesi, ergenlerin psikolojik uyumunda çok önemlidir (Rohner, 1986). Ayrıca, olumsuz bilişsel stillerin ve şemaların önemi, erken yaşam deneyimlerinin diğer kişilerle sosyal etkileşimlerle ilişkisinin ele alındığı çalışmalar mevcuttur.

Ergenlerde erken dönem uyumsuz şemalarının yönetici değişken olarak akran zorbalığı ve depresyon üzerindeki etkisinin incelendiği diğer bir çalışmada Alba ve meslektaşları (2018), 572 ergen bireyin verileri incelenmiştir. Çalışmada beş şema alanı veri analizine dahil edilmiştir. Bulgulara göre, hem akran zorbalığı hem de erken dönem uyumsuz şema alanlarının ergenlik dönemindeki depresyonu anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, ergenlik döneminde işlevsellik bakımından etkisi olan erken dönem uyumsuz şemalar akran zorbalığı ile birlikte ele alınmıştır. Aynı şekilde Lim ve Barlas (2019) Şema Modeli doğrultusunda ciddi ve olumsuz çocukluk deneyimlerinin depresyon belirtilerine etkisi ve erken dönem uyumsuz şemalarının rolü incelenmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre fiziksel ve duygusal istismar ya da duygusal ihmal ve aşırı koruyucu istekçi ebeveyn tutumlarının depresyonu anlamlı düzeyde açıkladığı saptanmıştır. Ayrıca, Marengo ve

meslektaşları (2018) erken dönem uyumsuz şemaları ile erken erişkinlik dönemindeki risk davranışlarının ilişkisi olduğunu öne sürmektedir. Erkeklerin ise riskli davranışlarının kadınlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yukarıda belirtilen araştırmaların, erken dönem uyumsuz şemalar ile maladaptif davranışlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Aynı şekilde çocukluk deneyimleri bağlamında ebeveyn tutumlarının etkisi olabileceği düşünüldüğünden, erken dönem uyumsuz şemalarının çocukluk deneyimlerinin bir sonucu ve maladaptif davranış ya da psikopatolojiler için risk faktörü oluşturabileceği düşünülmektedir.

Bilişsel psikolojiden bilişsel terapiye doğru evrilen süreçte şemalar oldukça önemli bir yere sahiptir. “Şema”, olumlu ya da olumsuz; uyumlu ya da uyumsuz olabilen, çocuklukta ya da yaşamın daha sonraki aşamalarında şekillenebilen bir yapıdır (Beck, 1967). Bilişsel terapiler karşılaşılan sorunları çözmekte zaman içinde yetersiz kalmaya başlayınca bir yandan yeni öğeler eklenerek bilişsel terapinin değişimi ve gelişimi sağlanırken, bir diğer yandan yeni terapi yaklaşımları ortaya konmuştur. Şema terapi bilişsel terapinin gelişim serüveninde kendini var eden terapi modellerinden biri olarak nitelendirilmektedir.

Şema terapi, geleneksel bilişsel-davranışçı tedavilerin ve kavramların önemli derecede genişletildiği ve Young (1990) tarafından geliştirilmiş olan yenilikçi-bütünleyici bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, şemaların gelişimsel olarak şekillendiği varsayımına dayanmaktadır. Young (1999) tarafından “erken dönem uyumsuz şemalar” kavramı, şemaların kökenlerinde yatan erken dönem yaşantıları göz önüne alınarak ortaya konmuştur. Bugüne kadar her biri ayrı kökene dayanan ve uzun vadede birbirleriyle aynı etkiye sahip olmayan, beş (5) şema alanı altında yer alan on sekiz (18) farklı erken dönem uyumsuz şema tanımlanmıştır (Young ve ark., 2003).

Şema terapi modeli, erken dönem uyumsuz şemaların kişilik bozuklukları, daha hafif kişilik sorunları ve pek çok kronik Eksen bozukluklarının temeli olabileceği hipotezini öne sürmüştür (Young, 1990). Erken dönem uyumsuz şemalar çoğunlukla farkındalık alanımızın dışında, bilişin derinliklerinde olan, bireyin depresyon, kaygı bozukluğu, bağımlılık, sosyal fobi, madde kötüye kullanımı, yeme bozuklukları, kişilik bozuklukları, agorafobinin eşlik ettiği panik bozukluk, psikosomatik bozukluklar, olumlu kişiler arası ilişkiler kuramama gibi sorunlara yatkın hale gelmesine zemin hazırlayan yaygın bilişsel yapılardır.

Erken dönem uyumsuz şemaların kökeninde, çocuğun erken dönem yaşantılarının, karşılanmayan ihtiyaçlarının ve mizacının bütünleşik bir etkisi olduğu öne sürülmektedir (Young ve ark., 2003). Çocuğun sağlıklı yetişkin bir birey olmasına engel olabilecek aşırı katı olma, ihmalkâr davranma, duyarlılıktan yoksun olma, reddedici ya da aşırı izin verici olma, sınır koymama, çocuğun özerkliğini önemsememe ve bunun gibi olumsuz özelliklere sahip ebeveyn tutum ve davranışları erken dönem uyumsuz şemaların gelişiminde önemli role sahiptir. Çocuğa bakım verme işlevi yerine getirilmediği ya da bakım verenlerin olumsuz işlevlere sahip olduğu ortamda yetişen bireyler bir sosyal gruba ait olamayacağı, duygusal ilişki ihtiyaçlarının yeterince karşılanamayacağı, duygularını göz ardı etmesi gerektiği ve diğerlerinin onu inciteceği gibi olumsuz inançlar geliştirebilirler. Bu tür inançlar da psikolojik belirtilerin oluşmasına ya da artmasına katkıda bulunabilmektedir. Bu yüzden, çalışmanın temel amacı söz konusu değişkenler olan algılanan ebeveyn tutumları ve erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik olmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları anne baba tutumları ile erken dönem uyumsuz şemaları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Ayrıca, velilerinden bilgilendirilmiş onam alınan katılımcıların demografik değişkenleri ile araştırma değişkenleri olan algılanan anne-baba tutumları ve erken dönem uyumsuz şemalarının karşılaştırılması araştırmanın diğer amacı olarak belirlenmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada, gelişimsel aşamalar arasında en önemlileri arasında kabul edilen ergenlik döneminde aile ve ergen birey arasındaki ilişkinin anlaşılması ergenlik dönemindeki bireylerin psikososyal ve psikopatolojik değişkenlerini ele almak açısından önceliklidir. Çocukluk ve erişkinlik dönemi arasında, hızlı değişimlerin yaşandığı ergenlik döneminde dikkat çeken gelişim özellikleri arasında ergen bireylerin aileden ayrılması ve kimlik gelişimi yer almaktadır. Bu yüzden, ergen birey ve aileleri arasında fikir ayrılıkları yaşanmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının daha iyi koşullarda olmak adına sergiledikleri tutumları ergenlik dönemindeki bireyler için farklı algılanabilmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada ergen bireylerin ebeveyn tutumlarının karşılaştırılması yapılarak, aile iletişiminin ve ebeveyn işlevselliğinin psikososyal gelişim açısından önemli olduğu düşüncesinden yola çıkılarak erken dönem uyumsuz

şemalar ile ilişkisi incelenmiştir. Elde edilen sonuçların, daha önce farklı birçok değişkenle karşılaştırılan erken dönem uyumsuz şemalarının güncel bir çalışmayla desteklenmesi ve katkı sağlaması amaçlanmıştır.

1.4. Araştırma Soruları ve Hipotezleri

Araştırmanın bağımsız değişkenleri demografik değişkenler ve ergenlerin algılanan anne-baba tutumu olarak belirlenmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkeni ise ergenlerin erken dönem uyumsuz şemaları olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında incelenmesi hedeflenen araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

Araştırma Sorusu 1: Cinsiyet değişkeni bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları farklılaşmakta mıdır?

Araştırma Sorusu 2: Yaş değişkeni bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları farklılaşmakta mıdır?

Araştırma Sorusu 3: Kardeş sayısı değişkeni bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları farklılaşmakta mıdır?

Araştırma Sorusu 4: Kardeş sırası değişkeni bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları farklılaşmakta mıdır?

Araştırma Sorusu 5: Aile gelir düzeyi değişkeni bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları farklılaşmakta mıdır?

Araştırma Sorusu 6: Anne eğitim düzeyi değişkeni bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları farklılaşmakta mıdır?

Araştırma Sorusu 7: Baba eğitim düzeyi değişkeni bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları farklılaşmakta mıdır?

Araştırma Sorusu 8: Cinsiyet değişkeni bakımından ergenlerin erken dönem uyumsuz şemaları farklılaşmakta mıdır?

Araştırma Sorusu 9: Yaş değişkeni bakımından ergenlerin erken dönem uyumsuz şemaları farklılaşmakta mıdır?

Araştırma Sorusu 10: Kardeş sayısı değişkeni bakımından ergenlerin erken dönem uyumsuz şemaları farklılaşmakta mıdır?

Araştırma Sorusu 11: Kardeş sırası değişkeni bakımından ergenlerin erken dönem uyumsuz şemaları farklılaşmakta mıdır?

Araştırma Sorusu 12: Aile gelir düzeyi değişkeni bakımından ergenlerin erken dönem uyumsuz şemaları farklılaşmakta mıdır?

Araştırma Sorusu 13: Anne eğitim düzeyi değişkeni bakımından ergenlerin erken dönem uyumsuz şemaları farklılaşmakta mıdır?

Araştırma Sorusu 14: Baba eğitim düzeyi değişkeni bakımından ergenlerin erken dönem uyumsuz şemaları farklılaşmakta mıdır?

Araştırma Sorusu 15: Ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumu ile erken dönem uyumsuz şemaları arasında ilişki var mıdır?

1.5. Araştırmanın Sayıltıları

Araştırmada, oluşturulan araştırma soruları, hipotezler ve yöntem bakımından varsayılan unsurlar aşağıdaki gibidir:

1. Araştırmadaki katılımcıların oluşturduğu örneklemin, evreni temsil edebilecek yeterlilikte olduğu varsayılmaktadır.
2. Araştırma değişkenlerini ölçmek için kullanılan veri ölçüm araçların istenilen bulguları elde etmek bakımından uygun, geçerli ve güvenilir birer anket olduğu varsayılmaktadır.
3. Araştırmada katılımcıların anketlere vermiş olduğu yanıtların kendileri açısından yansız, geçerli ve güvenilir yanıtlar olduğu varsayılmaktadır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmacı tarafından çalışma için kısıtlılık arz eden durumlar aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

1. Bu araştırma, anket çalışmasını kabul eden 100 ergen birey ile sınırlıdır.
2. Araştırmada elde edilen bulguların, katılımcılar için doğru yanıtlar olduğu varsayılmaktadır.
3. Araştırmada kullanılan veri ölçüm araçları, değişkenlere ilişkin bulguların tespiti açısından içerdikleri maddelerle sınırlıdır.

3. Araştırmanın bulguları, belirlenen veri analiz yöntemleri ile sınırlı olabileceği düşünülmektedir.

1.7. Araştırmaya İlişkin Terimler

Erken Dönem Şemalar: Erken dönem uyumsuz şemalar; anı, duygu, biliş ve bedensel duyulardan oluşan, bir kiş inin kendini ve baş kalarıyla olan ilişkilerini temel alan, çocukluk ya da ergenlik boyunca gelişen, kiş inin yaşamı boyunca karmaşıklaşan ve önemli dereceye kadar işlevsiz olan genel yaygın tema ya da örüntülerdir (Young, Klosko ve Weishaar, 2003).

Ebeveyn Tutumu: Ebeveynlerin çocuklarına ilişkin düşünce, inanç, davranış süreçlerinin bütünü oluşturur ve farklı türlerde (örn. otoriter, demokratik veya koruyucu) görülebilen davranış kalıplarıdır.

BÖLÜM II

GENEL BİLGİLER

Bu bölümde, şema, erken dönem uyumsuz şemalar ve ebeveyn tutumu kavramlarına yer verilmiş, söz konusu kavramlar kuramsal çerçevede ele alınmış ve ilgili literatür değerlendirilmiştir.

2.1.Şema Kavramı

“Şema” kavramı, Young’un şema kavramsallaştırmasından daha eskidir. Şemaya yapılan ilk referanslar Bartlet (1932) ve Piaget (1952) tarafından yapılmıştır (Gök, 2012). Şemalar, çevresel uyarıların tecrübe etme ve algılama şeklini etkileyen zihinsel yapılar olarak tanımlanırlar (Gök, 2012). Onları takip eden Beck (1967), şemaların çocukluk döneminde geliştirilen, olumlu ya da olumsuz, uyarlanabilir ya da uyumsuz olabileceği ve çocuk yaşamında uzun vadeli bir etkiye sahip olduğunu ifade etmiştir. Şemaların, birinin daha önceki deneyimlerine bağlı olarak çevresel değişkenlerin algılanmasını değiştiren ve duygu ve davranış biçimlerini biçimlendiren bilişsel temsiller olduğu öne sürülmüştür. Ayrıca, Beck’in şema tanımı, insanı etkileyen uyarıların izleyen, kodlayan ve değerlendiren bilişsel yapılar olarak belirtilmiştir.

Bir başka kavramsallaştırma, Thorndyke ve Hayes-Roth (1979) tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre bir şemanın, önceki deneyimlerin bileşik etkisi ve yeni bilgiler ışığında işlenen karmaşık içerikli bir uyarıcıdan çıkarılan soyut gösterimi olduğu ifade edilmiştir. Aralarındaki ayrımcı terminolojik tanımlamaya rağmen, şema kavramlarının tümü Young şeması için temel oluşturmaktadır. Young’un şema kavramsallaştırmasına göre, erken ebeveynlik deneyimlerinin birleşik etkisi ve çocuğun duygusal mizaçları şemaların oluşumuna yol açmaktadır (Cecero, Nelson, Gillie, 2004). Bir şema, ben ve dünya hakkında temel varsayımları içerebilecek ve bunlara göre yeni bilgiler düzenlemeye kılavuzluk edecek bilişsel bir harita olarak temsil edilmektedir (Kömürcü, 2014). Şemaların, erken kişisel deneyimlerden ve birinin önemli başkalarıyla özdeşleşmesinden geliştiği, gelecek yaşamda da benzer deneyimler, algılar ve öğrenmelerle desteklendikleri ileri sürülmektedir (Kömürcü, 2014).

2.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

Şemalar, geçmiş davranış ve deneyimlerin toplamında kişilerde kalıcı hale gelen bilişsel temsiller olarak tanımlanmaktadır (Segal, 1988). Young (1999) 'a göre, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar (EDUŞ) “çocukluk döneminde gelişen, bir bireyin yaşamı boyunca etkisini sürdüren ve işlevsiz olan son derece istikrarlı ve kalıcı bir temalar” dır. Çocukluk dönemindeki şemaların çocukluk çağındaki onay/onaylamama deneyimlerini yansıttığı, dolayısıyla devamlılığı olan ve değişime son derece dirençli olduğu düşünülmektedir. Bu şemalar çocukluk döneminde geliştirildiğinden ve bireyin yaşamı boyunca devam etmekte, bireyin benlik kavramı; bu nedenle, söz konusu şemalar aracılığıyla yapılandırılmaktadır. Kişiler, şemaları onaylayan bilgiyi ön plana çıkarmak ve şemalarla uyuşmayan bilgileri en aza indirmek suretiyle benliklerini korumaktadırlar. Erken Dönem Uyumsuz şemaları, çocukların karşılanmamış temel duygusal ihtiyaçları nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Kişiler için güvenli bağların kurulmasının önemli olması beş temel duygusal ihtiyaçtan kaynaklandığı ileri sürülmektedir; özerklik, yeterlilik ve kimlik duygusu; ihtiyaç ve duyguları ifade etmede bağımsızlık; kendiliğindenlik ve rol; ve gerçekçi sınırlar ve öz kontrol (Young, Klosko, & Weishaar, 2003). Young (1991), altı tanesi üst düzey işleyen şema alanı olmak üzere on altı şema bulunduğunu öne sürmüştür (Young, 1999). Bununla birlikte, 1999 revizyonunda Young, beş şema alanı altında sınıflandırılan EDUŞ'ların olduğunu ifade etmiştir.

2.2.1. Reddedilme ve Bağlantısızlık

İlk alan, kabul, güvenlik, istikrar, empati, duyguların paylaşılması vb. İhtiyaçların ebeveynler tarafından öngörülebilir bir şekilde sağlanmadığı “Bağlantısızlık/Reddedilme” şema alanıdır. Genel olarak, aile ortamı soğuk, reddedici, kötü sözlerin sarf edildiği, tahmin edilemez ve patlayıcıdır. Bağlantısızlık/Reddedilme alanı, destek ve bağlantı için mevcut bağlanma figürlerinin kararsızlığı veya güvenilmezliği olarak algılanan terkedilme/dengesizlik; başkalarının güvensiz olduğu ve kötüye kullandığı, incittiği ve küçük düşüreceği, yalan söyleyeceği, hile yapacağı veya manipüle edeceği beklentisi olan güvensizlik/kötüye kullanma; duygusal ihtiyaçlarının duygusal ihtiyaçlarının karşılanamadığı ve başkaları tarafından karşılanamayacağı beklentisi olan duygusal yoksunluk; kusurluluk, kusurlu, kötü, istenmeyen, aşağı veya yetersiz olduğu hissi; sosyal izolasyon, toplumun geri kalanından izole edildiği hissi alt boyutlarını kapsamaktadır (Young ve ark. 2003).

2.2.2. Zedelenmiş Otonomi

İkinci alan “Zedelenmiş Otonomi” dır. İnsanların yetkin ve özgüvenli olmaları için ayrı bir kimliğe ihtiyaçları vardır. Bununla birlikte, aşırı korumacı ebeveynler, çocukların özerk bir şekilde çalışmasını ve başarılı bir şekilde performans göstermesini engelleyebilmektedir. Zedelenmiş otonomi, kişinin günlük sorumluluklarla yetkin bir şekilde başa çıkamayacağına inandığı bağımlılık şemalarını içerir. Ayrıca, kaçınılmaz olayların herhangi bir zamanda gerçekleşeceği konusunda abartılı bir korku hissedebilmektedir. Bu kişiler, tam bireyselleşme olması sebebiyle gelişmemiş benlik; başarısızlık, birinin diğerlerine göre temelde yetersiz kaldığına, dolayısıyla okulda, kariyerde ve sporda başarılı olamayacağına inançlara ve şema alt boyutlarına sahiptir (Young ve ark. 2003).

2.2.3. Zedelenmiş Sınırlar

Üçüncü şema alanı, “Zedelenmiş Sınırlar” insanların başkalarına karşı sorumluluklarını yerine getirmekte ve başkalarının haklarına saygı göstermekte zorlandıkları, çünkü karşılıklılık ve öz disipline ilişkin iç sınırların gelişmemesi olarak tanımlanmaktadır. Ebeveynler genellikle aşırı isteksiz ve izin verici tutumda olmaktadır. Ayrıca ebeveynler, çocuklarına yön, sınır ve disiplin vermezler. Zedelenmiş sınırlar alanı, bir başkasına saygı göstermeden hareket edebilecek olması beklenen beklenti olan hak etme şemalarını; öz disiplinin önemsiz olduğu ve duygular ve dürtülerin çok az kısıtlama gerektirdiği beklentisi olan özdenetimin yetersiz olması şema alt boyutlarını içermektedir (Young ve ark. 2003).

2.2.4. Diğerleri Yönelimlilik

Dördüncü şema alanı, diğer kişilerin ihtiyaçlarını kendi ihtiyaçları doğrultusunda karşılamada öncelikli olan “Diğerleri Yönelimlilik” tir. Bu şema alanında, onay almak, duygusal bağlantıyı sürdürmek veya ayrımcılığa uğramamak için eylemlerini sürdürmektedirler. Bu şema alanına göre, çocuklar ebeveynlerinden kabul görebilmek için ihtiyaçlarını ve duygularını bastırmaları gerekmektedir. Diğerleri yönelimlilik şema alanı, bireylerin isteklerini başkalarının isteklerinden daha önemsiz gördükleri ve boyun eğici oldukları; günlük durumlarda başkalarının ihtiyaçlarını gönüllü olarak karşılamaya odaklanan aşırı fedakârlık ve onay arayıcılık şema alt boyutları ile ilişkilendirilmektedir (Young ve ark. 2003).

2.2.5. Aşırı Duyarlılık ve Bastırma

Son şema alanı, insanların kendi duygularını ve dürtülerini bastırdıkları “Aşırı Duyarlılık ve Bastırma” dır. Bu şema alanında kişiler mutlu olmak için, kendini ifade etme ve rahatlama ve yakın ilişkiler kurabilmek için katı ve içsel katı kural ve beklentileri takip etmektedirler. Ebeveynler genellikle katı, mükemmeliyetçi ve talepkar tutumda çocuklarına tutum sergilemektedir. Aşırı Duyarlılık ve Bastırılmışlık şema alanı, kişinin yaşamın olumsuz yönlerini önleyemeyeceği beklentisi olan olumsuzluk/karamsarlık şemalarını içermektedir. Ayrıca, duygusal ifadenin, kişide utanç ve zarar gibi olumsuz sonuçlara yol açacağı beklentisi olan duygusal engelleme; gerçek dışı ve inanılmayacak kadar yüksek standartların olduğuna ilişkin yüksek standartlar şemasını ve birinin hata yapmak için sert bir şekilde cezalandırılması gerektiği inancına yönelik şemalarla ilişkilendirilmiştir (Young ve ark. 2003).

Erken Dönem Uyumsuz Şemaların, bu şemaları harekete geçiren durumlarda bireyin psikolojik bozukluklara karşı savunmasızlığını arttırdığı düşünülmektedir. Bu nedenle, bu şemaların belirlenmesi bilişsel çarpıtmaların tespit edilmesi ve düzeltilmesi ve böylece psikolojik semptomların azaltılması için çok önemlidir (Welburn ve ark, 2002). Young (1990), Young’un önerdiği EDUŞ’ları değerlendirmek için bir öz rapor envanteri olan 205 maddelik bir Şema Anketi (YSQ) geliştirmiştir (Young ve ark., 2003). Bu çalışmada ise 90 formluk ve özgün formdan uyarlanan 90 soruluk kısa form kullanılmıştır.

Erken dönem uyumsuz şemalar ve psikopatoloji arasında teorik bir bağlantı kurulur (Oei ve Baranoff, 2007; Young, Kolosko ve Weishaar, 2003). Çeşitli EDUŞ’ler, stres etkeni durumlarının onları harekete geçirmesi sırasında çeşitli psikolojik bozukluklar (Nordahl, Holthe ve Haugum, 2005) için risk faktörü olabileceği belirtilmiştir (Saritaş ve Gençöz, 2011). Ek olarak, EDUŞ’lerin ciddiyeti, semptomatik sıkıntı ile pozitif bir ilişkiye sahiptir (Nordahl, Holthe ve Haugum, 2005).

Erken dönem uyumsuz şemaların depresyon, anksiyete gibi psikolojik sıkıntılarla bağlantılı olduğunu ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Bir çalışma, kayıp / değersizlik temalarına sahip EDUŞ’ların depresif semptomatoloji ile ilgili olduğunu, tehlike temalı EDUŞ’ların ise anksiyete semptomatoloji ile ilgili olduğunu öne sürmektedir (Lumley ve Harkness, 2007). Her ne kadar EDUŞ’lar psikopatolojinin varlığını veya yokluğunu tahmin etmede iyi bir ayırıcı yeteneğe sahip olsalar da

(Stallard, 2007), bazı psikolojik semptomlar ile bazı EDUŞ'lar arasındaki ilişkinin net bir şekilde tanımlanmadığını göstermiştir (Sarıtaş ve Gençöz, 2011). Kusurluluk/Utandır, Yetersiz kendini kontrol etme, Güvenlik Açığı ve Yetersizlik/Yetersizlik, ebeveyn algıları ile depresif semptomatoloji arasındaki ilişkiye aracılık ettiği tespit edilen şema alanları olarak belirtilmiştir. Ayrıca, Kusurluluk/Utandır, Zarar Görebilirlik ve Kendini feda etme EDUŞ'larının çocuklukta duygusal kötü muamele ile depresyon ve anksiyete gibi psikolojik problemler arasındaki ilişkiye aracılık ettiği bildirilmektedir (Wright, Crawford ve Del Castillo, 2009).

Yeme bozukluklarının bazı EDUŞ'larla ilişkili olduğu bulunmuştur. Üstelik üç farklı türdeki doğuştan bozukluk türü arasında EDUŞ profilleri, yani, bulimia nervoza, anoreksiya nervoza kısıtlayan ve anoreksiya nervoza kanama/boşalma farklı ve EDUŞ'nın kusurlu olduğu görülmektedir (Unoka ve ark, 2007). Yeme bozuklukları ile ilgili başka bir çalışmada, baba-kız etkileşimi ve yeme semptomatolojisi arasındaki ilişkiye aracılık etmek için Kusurlu Olma/Utandır, Terk Etme ve Zarar Görmeye Karşı Zarar Gören şemalar belirtilmiştir (Jones, Leung ve Harris, 2006). EDUŞ'lerin başka bir çalışmada yeme bozukluğu olan kişilerde Güvensizlik / kötüye kullanma, Kusurluluk/ Utandır, Bağımlılık / Yetersizlik ve boyun eğdirmek güçlü olduğu bulunmuştur.

EDUŞ'ların Sosyal Fobi, Obsesif-Kompulsif Bozukluk ve Panik Bozukluğun anksiyete bozuklukları ile ilişkili olduğu; ayrıca, Sosyal fobik hastalar, Duygusal Yoksunluk, Suçluluk / Başarısızlık, Sosyal İstenmeyenlik / Kusurluluk, Güvensizlik, Kötüye Kullanım, Bağımlılık, Sosyal İzolasyon, Subjugasyon ve Utandır EDUŞ'larında daha yüksek puan aldığı bulunmuştur (Pinto-Gouveia, Castillo ve Galhardo, 2006). Muris (2006), EDUŞ'ların depresyon, anksiyete, yıkıcı davranışlar, yeme bozukluğu ve madde bağımlılığı gibi psikopatoloji ile korele olduğunu bildirmiştir. Dahası, EDUŞ'ler klinik olmayan örneklerde kişilik bozukluğu semptomatolojisi ile ilişkili olduğunu belirtmiştir.

2.3. Ebeveyn Tutumu ve Çocuk Yetiştirme Biçimleri

Bowlby'nin bağlanma Kuramı'na göre (1977) bağlanma, "insanların diğerlerine güçlü sevgi dolu bağlar kurma eğilimi" ve bu bağların kesilmesi ile birçok duygusal sıkıntı ve kişilik bozukluğuyla sonuçlanabilen bir durum olarak tanımlanmaktadır. Öfke, kaygı, depresyon ve duygusal bağların kopması güvensiz ve uyumsuz bağlanma biçimlerinin sonuçları olarak değerlendirilmektedir. Yaşamın ilk yıllarında birinci

basamak bakımı sadece bebeğin hayatta kalması için değil aynı zamanda davranışsal ve duygusal deneyimler için önemlidir (Simard, Moss ve Pascuzzo, 2011). Bakım verenin genel memnuniyet düzeyi, çocuğun bağlanma kalitesini belirler ve bebeği ile bağlanma davranışlarını şekillendirir. Bağlanma kalitesi ve davranışlarının altında yatan ana dinamik, “bağlanma ile ilgili deneyimlerin içselleştirilmiş temsili” olarak tanımlanan içsel çalışma modelleridir; bağlanma kalitesi kişilerin kendisiyle ve başkalarıyla ilgili beklenti ve tutumları etkilemektedir (Simard ve ark, 2011). Buna göre, güvenli bağlanma stiline sahip bakım verenin optimum düzeyde hazıroluşu ve yanıt verebilirliği, çocuğun kendine, başkalarına ve dünyaya gerçekçi atıflar yapmasına yardımcı olan sağlıklı bir içsel çalışma modeli geliştirmesini sağlamaktadır. Bu bakımın kalitesindeki sapma, çocuğun kendinden, başkalarından ve dünyadan olumsuz temsiller geliştirmesine neden olabilir; bu da güvensiz bağlanma stilini göstermektedir.

Bağlanma teorisinde kökleri olduğu için, şemaların çocuk-anne etkileşimlerinin sonucu olan şemalar olduğu ve erken dönem uyumsuzluk şemalarının (EDUŞ) kavramsal olarak güvensiz şekilde bağlı bireylerin içsel çalışma modellerine (Sheffield,ve ark, 2005) benzediği iddia edilmektedir. Young ve meslektaşları (2003), algılanan ebeveynlik tarzının şema kavramsallaştırması için önemli olduğunu, çünkü ilk yıllarda çocukların ebeveynlerin karşılaması beklenen bazı kritik duygusal ihtiyaçları olduğunu öne sürmektedir. Bu temel ihtiyaçlar özerklik, yeterlilik ve kimlik duygusudur; geçerli ihtiyaç ve duyguları ifade etme özgürlüğü; başkalarına güvenli bağlantı (stabilite, güvenlik, kabul ve zarar); kendiliğindenlik, gerçekçi sınırlar ve öz kontrol olarak nitelendirilmektedir. Bu ihtiyaçlar ebeveynler tarafından uygun şekilde karşılanmadığında, çocuklar çevresel taleplere ve koşullara uyum sağlama konusunda bazı zorluklar yaşarlar. Bu durumun sonucu olarak, çocukların kendilerini değersiz ve beceriksiz gördükleri, başkalarının onları reddettiğine ilişkin algıları ve bu nedenle çevreleri üzerinde sınırlı kontrol sahibi olmaları olabilir. Ebeveyn deneyimleriyle ilgili bu tür temsilin veya şemaların, yetişkinlikte algıları, beklentileri, davranışları ve ilişkileri şekillendirdiği öne sürülmektedir. Başka bir deyişle, ebeveynlikle ilgili bu erken temel şemalar muhtemelen tüm dünyayla ilgili temsili şekillendirecektir. Erken ebeveynlik deneyimlerinin etkisinin önemi göz önüne alındığında, Young (1994) katılımcıların ebeveynlerinin davranışlarını çocukluk yıllarında hem anne hem de baba için ayrı ayrı derecelendirdiği bir ölçek geliştirmiştir. Kontrol, karamsar/korkulu, mükemmeliyetçi, duygusal yoksunluk, aşırı korumacı, cezalandırıcı, küçümseyen,

duygusal olarak engellenmiş ve şartlı/narsist farklı ebeveynlik stillerini ortaya koymuştur (Sheffield ve diğerleri, 2005).

Psikolog Diana Baumrind (1971, 1991), ebeveynlik davranışının kontrol ve sıcaklık olarak tanımlanan iki yönüne dayanan dört ebeveynlik stili modeli tanımlamıştır. Ebeveyn kontrolü, ebeveynlerin çocuklarının davranışlarını yönetme derecesini ifade eder - çok az kural ve talep belirlemekten çok kontrol etmeye doğru giden. Ebeveyn yakınlığı, ebeveynlerin cevap vermeme ve reddetme karşısında çocuklarının davranışlarını kabul etme ve tepki verme derecesini ifade etmektedir. Ebeveynlik davranışının iki yönü farklı şekillerde birleştirildiğinde, dört birincil ebeveynlik stili ortaya çıkmaktadır:

Yetkin Ebeveynler sıcak davranan ama sağlam tutumlara sahip ebeveynlerdir. Eylemlerini sınırlar ve kontroller korurken ergenlerin bağımsız olmalarını teşvik eder. Yetkin ebeveynler yapılması gerekenleri çocuğa aktarma veya kural koyma konusunda taviz vermese de bunun yerine, gençlerinin bakış açısını dinlemek ve dikkate almak istiyorlar. Yetkin ebeveynler, asıl sorumluluk ebeveynde olsa da, ergenleriyle tartışmalar yaparlar. Araştırmalar, yetkili ebeveynlerin ergenlerinin nasıl müzakere edileceğini ve tartışmalara katılmayı öğrendiğini göstermektedir. Fikirlerinin değerli olduğunu bu şekilde anlamaları mümkündür. Sonuç olarak, sosyal olarak yetkin, sorumlu ve özerk olma olasılıkları daha yüksekti (Baumrind, 1971).

Otoriter Ebeveynler çok az sıcaklık gösterirler ve kontrolleri yüksektir. Sıkı disiplinliler, kısıtlayıcı, cezalandırıcı bir tarz kullanmaktadırlar ve ergenlerinin ebeveyn yönlendirmelerini takip etmeleri konusunda ısrarcı davranmaktadırlar. Otoriter ebeveynler, “Bunu ben söyleyeceğim için yapacaksın” ve “çünkü ben ebeveynim ve sen değilsin” gibi mesajlar ile yaklaşmaktadırlar (Baumrind, 1971)

Otoriter ebeveynler gençlik ve aile kuralları ile tartışmalara girmez ve standartları tartışılmaz. Otoriter ebeveynler, ergenin kuşkusuz kendilerinin kurduğu kuralları ve uygulamaları kabul etmesi gerektiğine inanmaktadır. Araştırmalar, otoriter ebeveynlerin ergenlerinin, ebeveyn kurallarını izlemenin ve katı disipline bağlı kalmanın bağımsız, gizli ve riskli davranışlara yönlendirebileceğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, ergenler isyan edebilir veya bağımlı olabilmektedirler. Asi olanlar, saldırgan davranışlar gösterebilir. Daha itaatkar olan ergenler ebeveynlerine bağımlı kalma eğilimi gösterebilmektedir (Baumrind, 1971)..

İzin Veren Ebeveynler çok sıcak ama bunu çocuğuna çok belli etmeyen ebeveynlerdir. Ebeveynliklerinde hoşgörölü ve pasif kalmayı tercih eden ebeveynler sevgilerini göstermenin yolunun ergenlerin isteklerini yerine getirmek olduğuna inanmaktadırlar. İzin verilen ebeveynler, “tabii, istersen geç kalabilirsin” ve “istemiyorsan herhangi bir ev işi yapmana gerek kalmaz” gibi ifadelerle tutumlarını sergileyebilirler. İzin veren ebeveynler hayır demekten hoşlanmazlar veya çocuklarını hayal kırıklığına uğratmak istemezler. Sonuç olarak, gençlerin ebeveyn girişı olmadan birçok önemli karar vermelerine izin verilir. Ebeveynler kendilerini gençlerinin eylemlerini şekillendirmede aktif katılımcılar olarak görmezler; bunun yerine, ergen tavsiyelerini aramayı seçerse, kendilerini bir kaynak olarak görürler. Araştırma bulguları, izin verilen ebeveynlerin ergenlerinin çok az sınır ve kuralı olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, izin veren ebeveynlerin çocukları kendi kendini denetleme konusunda güçlük çekebilir ve akran ilişkilerinin doğru gelişimini engelleyebilecek ezik merkezli eğilimler gösterebilir.

Çözülmemiş Ebeveynler çocuklarına karşı sıcak değildir ve gençlerine hiçbir talepte bulunmazlar. Etkileşim zamanlarını en aza indirgerler ve bazı durumlarda ihmal etme noktasına gelmezler. Çözülmemiş ebeveynler, ergenlerin ihtiyaçlarına, okuldaki veya okuldaki veya akranlarıyla olan deneyimlerine karşı kayıtsızdır. Çözülmemiş ebeveynler “nereye gideceğiniz umrumda değil” veya “neden ne yaptığınızla ilgileneyim?” gibi ifadeler kullanabilirler (Baumrind, 1971).

Çözülmeyen ebeveynler, gençlerin kararlarını aldıklarında nadiren düşünürler ve genellikle gençleri tarafından rahatsız edilmek istemezler. Bu ebeveynler durumları tarafından boğulmuş veya kendi kendine merkezli olabilirler. Ebeveynler aynı zamanda, ebeveyn otoritesini korumaya çalışırken yorgun, sinirli veya basitçe “pes etmeleri” durumunda bu tarzla ilgilenebilirler. Araştırma desteklenmemiş ebeveynlerin ergenlerinin, ebeveynlerin kendi yaşamlarıyla ilgilenme eğiliminde olduklarını ve ebeveynlik için çok zaman harcayacaklarının daha az muhtemel olduğunu öğrendiklerini desteklemektedir. Sonuç olarak, gençler genel olarak izin verilen evlerde yetişen ergenler ile benzer davranış kalıpları gösterirler ve kendi kendilerini düzenleme ile ilgili sorunlar nedeniyle itici davranışlar gösterebilirler.

2.3.1. Ebeveyn Tutumları ve Psikopatoloji

Ebeveynlik tarzının sınıflandırılması iki ortak yaklaşıma dayanmaktadır. Bunlardan ilki, ayrıık ebeveynlik davranışlarına odaklanan boyutsal yaklaşımdır. Sonuncusu ebeveynlik davranış kalıplarını içeren tipolojik bir yaklaşımdır (Darling ve Steinberger, 1993). Ebeveyn davranışının çocukların psikolojik refahı üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalar, ebeveynliğin üç ana merkezi unsurunun (1) ebeveynlerle tutarlı ve destekleyici bir ilişki olduğu, (2) davranışlarına adil ve tutarlı sınırlar koyduğunu ve (3) sabit bir benlik ve kimlik duygusunun gelişmesine yol açan kendi düşüncelerinin ve duygularının değeri lenmesi ve ifadesi (Barber, 1997; Rollins ve Thomas, 1979; Steinberg, 1990).

Benzer şekilde, Amato ve Fowler (2002), ebeveynlik stiline sınıflandırılmasının, çocukların duygusal, sosyal ve psikolojik gelişimi için önemli olan ebeveyn davranış ve tutumlarının bazı merkezi boyutlarına dayandığı sonucuna varmışlardır. Yapılan erken dönem araştırmalar, ebeveyn kontrolü ve ebeveynlerin kabulü olan ebeveynlik stillerinin iki geniş boyutunu vurgulamış, ancak farklı terimler farklı anlamlarda farklı araştırmacılar tarafından da kullanılmıştır (Barber, 2001).

Baumrind (1968), ebeveynliğin bu iki boyutunu, çocuklarının doğrudan yüzleşmeyi, izlemeyi ve disiplini içerdiğini talep ve duyarlılık olarak tanımladı; ikincisi, duygusal sıcaklık, bilişsel cevap verme, bağlanma ve bağlanma, koşulsuz kabullenme, katılım ve karşılıklılık içerir.

Amato'ya (1990) göre, ebeveyn kontrolü, çocuklarıyla ilgili ebeveyn denetimi, çocuklarla ilgili davranışları yerine çocuklarla karar alma, çocuklarına kural koyma; oysa ebeveyn sıcaklığı, ebeveynlerin çocukların faaliyetlerine ilgileri ve ilgileri, başarılarıyla övgülerinin ifade edilmesi ve çocuklara sevgi ve sevgi göstermeleri olarak tanımlandı. Maccoby ve Martin (1983) hem ebeveyn kontrolü hem de destek boyutlarının çocukların psikolojik gelişimi ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Başka bir deyişle, ebeveynleri tarafından desteklenen çocukların daha fazla özgüven, gelişmiş bilişsel yetenek, akademik başarı, iç kontrol odağı, gelişmiş ahlaki gelişim ve genel psikolojik uyum gösterme olasılığı daha yüksektir. Öte yandan, ebeveynlerin zor kullanımı, çocuklar için olumsuz sonuçlarla ilişkilidir.

Suchman, Rounsaville, DeCoste ve Luthar (2006), ebeveyn kontrolü ile ebeveyn sıcaklığı arasındaki ilişkiyi, çocukların 3 davranışsal ve psikolojik uyumu ile

ilişkilendirmiştir. Ebeveyn sıcaklığının, çocukların psikolojik uyumuyla güçlü bir şekilde ilişkili olduğu, ebeveyn kontrolünün çocukların davranışsal uyumuyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde, Josselsan, Greenberger ve McConochie (1977), ergenlerin psikolojik uyumlarının yakın, çelişkili olmayan ebeveyn-çocuk ilişkileri olduğunda daha iyi olduğunu belirtti.

Repetti, Taylor ve Seeman (2002) sağlıklı aile ortamının çocuklara duygusal güvenlik, fiziksel güvenlik ve refah duygusu sağlamada çok önemli olduğunu ortaya koymuştur. Çatışma, saldırganlık ve düşmanlık düzeyi yüksek olan aileler genellikle depresyon, intihar davranışları ve anksiyete bozuklukları gibi zihinsel sağlık riskleri ile ilişkili olarak kabul, sıcaklık ve destek konusunda eksikti.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Çalışma Grubu

Araştırma, seçkisiz örneklem yöntemi ile yapılmış olup, 15-18 yaş ergen bireyleri kapsayan bir çalışmadır. Araştırmaya 120 ergen birey katılmıştır. Çalışma Van'da “Özel İlk Tercihim Yabancı Dil Kursu” kurumunda üniversite hazırlık kurslarına gelen öğrencilerle yapılmıştır. Araştırmada, öğrencilerden veri toplamak için kurumdan izin alınmıştır. 120 ergen birey araştırmaya katılmıştır. Katılımcıların tüm soruları yanıtlamamış olması sebebiyle 20 katılımcının verisi alınmamış, 100 kişinin verisi değerlendirilmiştir. Üniversite etik kurulundan 03.09.2018 tarihinde onay alınmıştır. Çalışma 21.09.2018 ile 04.10.2018 tarihleri arasında yapılmıştır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında kullanılan veri toplama araçları aşağıda listelenmiştir.

- Demografik Bilgi Formu
- Young Şema Ölçeği
- Anne Baba Tutum Ölçeği

3.2.1. Sosyodemografik Veri Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen ve katılımcıların kişisel bilgilerine dair veri toplamak amacıyla listelenen sorulardan oluşan öz bildirim formudur. Sorular, bu alanda daha önce yapılan çalışmaların karşılaştırılması neticesinde geliştirilmiştir.

3.2.2. Young Şema Ölçeği Kısa Formu (YŞÖ-KF)

Çalışmada uyumsuz şemaları ölçmek için Young Şema Ölçeği'nin kısa formu Türkçe uyarlaması kullanılmıştır. Özgün ve uzun formattaki Young Şema Ölçeği 16 şema ve 205 maddeden oluşan bir öz bildirim ölçeğidir. Bu uzun formun ardından ölçeğin 15 şema ve 75 maddeden oluşan kısa formu oluşturulmuştur (Cecero ve ark, 2004). Bu forma cezalandırıcılık, karamsarlık ve onay arayıcılık şemalarının eklenmesiyle Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 oluşturulmuştur. Bu form, 18 şema boyutu ve 5 şema alanını ölçen 90 maddelik bir öz bildirim ölçeğidir. Her bir madde 6'lı

likert tipi ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Ölçeğin puanlamasında kesme puanı yoktur. Puanların yüksek olması erken dönem uyumsuz şemaların şiddetini ve sayısının çokluğunu göstermektedir (Young, 2003).

Türkiye'deki geçerlik-güvenirlik çalışması yapılan bu ölçek Soygüt ve arkadaşları (2009) tarafından üniversite örnekleminde yürütülmüştür. Bu çalışma sonucunda ölçeğin Türkçe formu için 5 şema alanı ve yorumlanabilir 14 şema boyutuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda üst sıra faktör analizi yapılmış ve Zedelenmiş Özerklik, Kopukluk, Yüksek Standartlar, Zedelenmiş Sınırlar ve Başkalarına Yönelimlilik olmak üzere 5 şema alanının olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin Türkçe versiyonu üzerinde yürütülen geçerlik-güvenirlik çalışmasında ölçeğin test-tekrar test güvenirliğinin, şema boyutları açısından $r = ,66 - ,82$, şema alanları açısından ise, $r = ,66 - ,83$ arasında değiştiği bulgusuna ulaşılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısının ise şema boyutları için $\alpha = ,63 - ,80$, şema alanları için ise $\alpha = ,53 - ,81$ arasında değiştiği bilinmektedir (Karaosmanoğlu ve ark, 2009).

3.2.3. Anne-Baba Tutum Ölçeği

Anne ve babaların gösterdikleri tutumu (demokratik, otoriter, koruyucu-istekçi) ölçmeyi amaçlayan bir ölçektir. Katılımcılardan beklenen verilen ifadelerdeki davranışları inceleyerek, anne ve babalarının onları eğitirken hangi ifadelerdeki davranışları ne düzeyde sergilediklerini belirtmeleridir. Örneğin “Okula gidiş geliş saatlerimi çok sıkı kontrol eder, kimlerle arkadaşlık ettiğimi sorgular.” İfadesine katılma düzeyi “1. Hiç uygun değil, 2. Pek uygun değil, 3. Biraz uygun, 4. Uygun, 5. Çok uygun” olarak işaretlenmektedir. Ölçekte anne ve baba sütunu ayrı ayrı bulunmakta ve katılımcılardan hem annesi hem de babası için ayrı bir cevap vermesi beklenmektedir. Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen Anne-Baba Tutum Ölçeği Eldeleklioğlu (1996) tarafından yeniden ele alınarak, demokratik, otoriter ve koruyucu-istekçi olarak üç boyut olacak şekilde düzenlenmiştir. Demokratik tutumu ölçen 15 madde, Koruyucu-İstekçi tutumu ölçen 15 madde ve Otoriter tutumu ölçen 10 maddeden olmak üzere toplam 40 maddeden oluşan ölçek, “Hiç uygun değil”, “Pek uygun değil”, “Biraz uygun”, “Çok uygun”, “Tamamen uygun” ifadelerine göre işaretlenmektedir. Uygulama 1994-1995 Öğretim Yılı Bahar Döneminde Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Dil Tarih Coğrafya Fakültesi İle Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesinde öğrenim gören 500 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Ölçek yanıtlanırken bireyden anne ve babasını ayrı ayrı düşünmesi ve buna

göre yanıtlaması istenmiştir. Anne-baba Tutumları Ölçeği'ne ilişkin iç tutarlılık ve kararlılık katsayılarına bakıldığında; demokratik tutum boyutu için iç tutarlılık katsayısı 0,89, kararlılık katsayısı 0,92; koruyucu/istekçi tutum boyutu için iç tutarlılık katsayısı 0,82, kararlılık katsayısı 0,75; otoriter tutum boyutu için iç tutarlılık katsayısı 0,78, kararlılık katsayısı 0,79 olarak belirlenmiştir. Demokratik tutum alt ölçek puanları ile otoriter tutum alt ölçek puanları arasında, -0,64'lük otoriter ve koruyucu alt ölçekleri arasında 0.36'lık bir korelasyon vardır (Eldeleklioğlu, 1996).

3.3. Araştırmada Kullanılan Veri Analiz Yöntemleri

Bu çalışmada, ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları ile ergen bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma, betimsel, karşılaştırmalı ve ilişkiyel tarama modellerini içeren nicel bir çalışmadır. Araştırmada araştırma değişkenleri olan ebeveyn tutumu ve erken dönem uyumsuz şemalar alt boyutlarının demografik değişkenlerle farklılaşma düzeylerini incelemek için puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. İkili grup içeren demografik değişkenlerin ilgili alt boyutların puan ortalamalarıyla karşılaştırılması için "Bağımsız Örneklem t Testi" ve parametrik olmayan "Mann Whitney U Testi"; ikiden fazla grup içeren demografik değişkenlerin alt boyutların puan ortalamalarının karşılaştırılmasında "Kruskal Wallis Homojenlik testi" uygulanmıştır. Araştırma değişkenlerinin alt boyutlarının arasındaki korelasyonu incelemek için "Pearson korelasyon analizi" yapılmıştır. Katılımcıların algılanan ebeveyn tutumu ile erken dönem uyumsuz şema alt boyutlarının yordayıcı ilişkisini ölçmek amacıyla "Doğrusal Regresyon" uygulanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Demografik Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri

Demografik değişkenlerin frekans dağılımına ilişkin bulgular Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1. Demografik Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri

Demografik Değişkenler (N=100)		N	%
Cinsiyet	Erkek	22	22,0
	Kız	78	78,0
	Toplam	100	100,0
Yaş	15	4	4,0
	16	29	29,0
	17	40	40,0
	18	27	27,0
	Toplam	100	100,0
Kardeş sayısı	1	3	3,0
	2	12	12,0
	3	14	14,0
	4	16	16,0
	5 ve üzeri	55	55,0
	Toplam	100	100,0
Doğum sırası	1	31	31,0
	2	21	21,0
	3	12	12,0
	4 ve üzeri	36	36,0
	Toplam	100	100,0
Gelir düzeyi	Asgari ücret altı	19	19,0
	1600-2500 TL arası	46	46,0
	2600 - 3500 TL arası	24	24,0
	3600 - 4500 TL arası	4	4,0
	4500 TL ve üzeri	7	7,0
	Toplam	100	100,0
Anne Eğitim Düzeyi	İlkokul	67	67,0
	Ortaokul	19	19,0
	Lise	12	12,0
	Üniversite	2	2,0
	Toplam	100	100,0

Tablo 1. (devam) Demografik Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri

Demografik Değişkenler (N=100)		N	%
Baba Eğitim Düzeyi	İlkokul	35	35,0
	Ortaokul	31	31,0
	Lise	22	22,0
	Üniversite	8	8,0
	Lisansüstü	4	4,0
	Toplam	100	100,0
Anne ve Baba	ikisi de sağ	97	97,0
	anne sağ; baba ölü	3	3,0
	Toplam	100	100,0
Anne ve Baba	Beraber	95	95,0
	Ayrı	2	2,0
	Boşanmış/Dul	3	3,0
	Toplam	100	100,0
Tanı almış fiziksel rahatsızlık	Evet	14	14,0
	Hayır	86	86,0
	Toplam	100	100,0

Tablo 1’de demografik değişkenlerin frekans dağılımlarına göre katılımcıların %78’i kadın ve %22’si erkektir. Yaş değişkenine göre 15 yaşındaki katılımcıların oranı %4, 16 yaşındaki katılımcıların oranı %29, 17 yaşındaki katılımcıların oranı %40, 18 yaşındaki katılımcıların oranı %27’dir. Kardeş sayısı değişkenine göre 1 kardeşi olanlar %3, 2 kardeşi olanlar %12, 3 kardeşi olanlar %14, 4 kardeşi olanlar %16 ve 5 ve üzeri kardeşi olanların oranı %55’tir. Doğum sırası değişkenine göre ilk çocuk olanlar %31, ikinci çocuk olanlar %21, üçüncü çocuk olanlar %12 ve 4 ve üzerindeki çocuk olanlar %36’dır. Gelir düzeyi değişkenine göre asgari ücret altı %19, 1600-2500 TL arası %46, 2600-3500 TL arası %24, 3600-4500TL arası %4 ve 4500 TL üzeri %7 gelir düzeyi bildirilmiştir. Anne eğitim düzeyi değişkenine göre ilkokul mezunu olanlar %67, ortaokul mezunu olanlar %19, lise mezunu olanlar %12 ve üniversite mezunu olanlar %2’dir. Baba eğitim düzeyine göre ilkokul mezunu olanlar %35, ortaokul mezunu olanlar %31, lise mezunu olanlar %22 ve üniversite mezunu olanlar %8’dir. Anne baba sağ olanlar %97 ve anne sağ ve baba ölü olanların oranı %3’tür. Anne baba beraber olanların oranı %95, ayrı olanların oranı %2 ve boşanmış/dul olanların oranı %3’tür. Tanı almış fiziksel rahatsızlığı olanların oranı %14, tanı almayanların oranı %86’dır.

4.2. Demografik Değişkenler Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları alt boyutlarının puan ortalamalarının karşılaştırılmasında İkili grup içeren demografik değişkenlerin ilgili alt boyutların puan ortalamalarıyla karşılaştırılması için “Bağımsız Örneklem t Testi” ve “Mann Whitney U testi”, ikiden fazla grup içeren demografik değişkenlerle alt boyutların puan ortalamalarının karşılaştırılmasında “Kruskal Wallis Homojenlik Testi” uygulanmıştır.

Tablo 2. Cinsiyet Değişkeni Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Bağımsız Örneklem t Testi

<i>Ebeveyn Tutumları</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	\bar{x}	<i>Ss</i>	<i>T</i>	<i>P</i>
Algılanan demokratik tutum	Erkek	22	53,32	12,151	-,166	,869
	Kız	78	53,85	13,481		
Algılanan Koruyucu/istekçi Tutum	Erkek	22	44,23	6,747	1,296	,198
	Kız	78	41,33	9,819		
Algılanan otoriter Tutum	Erkek	22	25,36	7,792	1,673	,098
	Kız	78	22,18	7,911		

Tablo 2’de cinsiyet değişkeni bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları alt boyutlarının puan ortalamalarını incelemek için yapılan “Bağımsız Örneklem t Testi” sonuçlarına göre ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 3. Yaş Değişkeni Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi

<i>Ebeveyn Tutumları</i>	<i>Yaş</i>	<i>N</i>	<i>Ort. Sırası</i>	<i>Z</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
Demokratik	15	4	49,38	1,019	3	,797
	16	29	51,95			
	17	40	52,73			
	18	27	45,81			
	Toplam	100				
Koruyucu istekçi	15	4	82,88	8,068	3	,045*
	16	29	54,24			
	17	40	43,29			
	18	27	52,37			
	Toplam	100				
Otoriter	15	4	48,50	3,983	3	,263
	16	29	49,36			
	17	40	45,38			
	18	27	59,61			
	Toplam	100				

**p<0,05*

Tablo 3'te yaş değişkeni bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları puan ortalamalarının karşılaştırılması için yapılan "Kruskal Wallis Homojenlik Testi" sonuçlarına göre, ergenlerin algılanan koruyucu/istekçi ebeveyn tutumu ($Z=8,068$; $p<0,05$) yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Sonuçlara göre 15 yaşındaki ergen bireylerin algılanan koruyucu/istekçi ebeveyn tutumunun en yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 4. Kardeş Sayısı Değişkeni Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi

<i>Ebeveyn Tutumları</i>	<i>Kardeş</i>	<i>N</i>	<i>Ort. Sırası</i>	<i>Z</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
Demokratik	1	3	56,67	1,071	4	,899
	2	12	57,38			
	3	14	47,04			
	4	16	49,00			
	5 ve üzeri	55	49,98			
	Toplam	100				
Koruyucu istekçi	1	3	70,67	6,116	4	,191
	2	12	36,33			
	3	14	54,25			
	4	16	59,13			
	5 ve üzeri	55	49,03			
	Toplam	100				
Otoriter	1	3	55,83	4,095	4	,393
	2	12	39,71			
	3	14	49,61			
	4	16	61,41			
	5 ve üzeri	55	49,62			
	Toplam	100				

Tablo 4'te kardeş sayısı değişkeni bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları puan ortalamalarının karşılaştırılması için yapılan "Kruskal Wallis Homojenlik Testi" sonuçlarına göre, kardeş sayısı bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları alt boyutlarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 5. Doğum Sırası Değişkeni Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi

<i>Ebeveyn Tutumları</i>	<i>Kardeş sırası</i>	<i>N</i>	<i>Ort. Sırası</i>	<i>Z</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
Demokratik	1	31	54,19	5,170	3	,160
	2	21	43,67			
	3	12	37,58			
	4 ve üzeri	36	55,61			
	Toplam	100				
	Koruyucu istekçi	1	31			
2		21	50,24			
3		12	55,25			
4 ve üzeri		36	46,54			
Toplam		100				
Otoriter		1	31	50,71	,238	3
	2	21	52,40			
	3	12	47,33			
	4 ve üzeri	36	50,26			
	Toplam	100				

Tablo 5’te doğum sırası değişkeni bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları puan ortalamalarının karşılaştırılması için yapılan “Kruskal Wallis Homojenlik Testi” sonuçlarına göre, doğum sırası bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları alt boyutlarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 6. Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi

<i>Ebeveyn Tutumları</i>	<i>Anne eğitim</i>	<i>N</i>	<i>Ort. Sırası</i>	<i>Z</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
Demokratik	ilkokul	67	46,57	9,460	3	,024*
	ortaokul	19	52,97			
	lise	12	72,38			
	üniversite	2	27,50			
	Toplam	100				
Koruyucuistekçi	ilkokul	67	50,04	6,812	3	,078
	ortaokul	19	56,39			
	lise	12	37,33			
	üniversite	2	89,00			
	Toplam	100				
Otoriter	ilkokul	67	50,55	9,614	3	,022*
	ortaokul	19	56,50			
	lise	12	33,38			
	üniversite	2	94,50			
	Toplam	100				

* $p<0,05$

Tablo 6’da anne eğitim düzeyi değişkeni bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları puan ortalamalarının karşılaştırılması için yapılan “Kruskal Wallis Homojenlik Testi” sonuçlarına göre, ergenlerin algılanan demokratik ebeveyn tutumu ($Z=9,460$; $p<0,05$) ve otoriter ebeveyn tutumu ($Z=9,614$; $p<0,05$) anne eğitim düzeyine anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Sonuçlara göre lise mezunu annelerin çocuklarının algılanan demokratik ebeveyn tutumu puan ortalamaları yüksek; üniversite mezunu annelerin çocuklarının algılanan otoriter ebeveyn tutumu puanları yüksek bulunmuştur.

Tablo 7. Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi

<i>Ebeveyn Tutumları</i>	Baba eğitim	N	Ort. Sırası	Z	Sd	p
Demokratik	ilkokul	35	49,39	3,790	4	,435
	ortaokul	31	52,44			
	lise	22	44,07			
	üniversite	8	66,69			
	lisansüstü	4	48,25			
	Toplam	100				
Koruyucu istekçi	ilkokul	35	49,11	2,949	4	,566
	ortaokul	31	47,27			
	lise	22	57,68			
	üniversite	8	43,44			
	lisansüstü	4	62,25			
	Toplam	100				
Otoriter	ilkokul	35	48,70	1,944	4	,746
	ortaokul	31	50,85			
	lise	22	53,77			
	üniversite	8	41,63			
	lisansüstü	4	63,25			
	Toplam	100				

Tablo 7’de baba eğitim düzeyi değişkeni bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları puan ortalamalarının karşılaştırılması için yapılan “Kruskal Wallis Homojenlik Testi” sonuçlarına göre, baba eğitim düzeyi bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları alt boyutlarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 8. Gelir Düzeyi Değişkeni Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi

<i>Ebeveyn Tutumları</i>	<i>Gelir Düzeyi</i>	<i>N</i>	<i>Ort. Sırası</i>	<i>Z</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>
demokratik	Asgari ücret altı	19	55,16	6,475	4	,166
	1600-2500 TL arası	46	45,78			
	2600 - 3500 TL arası	24	59,71			
	3600 - 4500 TL arası	4	55,88			
	4500 TL ve üzeri	7	34,21			
	Toplam	100				
Koruyucu istekçi	Asgari ücret altı	19	57,92	3,924	4	,416
	1600-2500 TL arası	46	46,36			
	2600 - 3500 TL arası	24	47,83			
	3600 - 4500 TL arası	4	56,50			
	4500 TL ve üzeri	7	63,29			
	Toplam	100				
otoriter	Asgari ücret altı	19	53,18	5,628	4	,229
	1600-2500 TL arası	46	53,08			
	2600 - 3500 TL arası	24	39,63			
	3600 - 4500 TL arası	4	48,38			
	4500 TL ve üzeri	7	64,79			
	Toplam	100				

Tablo 8’de gelir düzeyi değişkeni bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları puan ortalamalarının karşılaştırılması için yapılan “Kruskal Wallis Homojenlik Testi” sonuçlarına göre, gelir düzeyi bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları alt boyutlarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 9. Ebeveyn Birliktelik Durumu Değişkeni Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Mann Whitney U Testi

<i>Ebeveyn Tutumları</i>	<i>Anne ve baba birliktelik durumu</i>	<i>N</i>	<i>Ort. Sırası</i>	<i>Sıralar Toplamı</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
demokratik	Beraber	95	50,71	4817,00	123,000	,248
	Ayrı	4	33,25	133,00		
	Toplam	99				
Koruyucu istekçi	Beraber	95	49,61	4713,00	153,000	,531
	Ayrı	4	59,25	237,00		
	Toplam	99				
Otoriter	Beraber	95	49,65	4717,00	157,000	,577
	Ayrı	4	58,25	233,00		
	Toplam	99				

* $p < 0,05$

Tablo 9’da anne ve baba birliktelik durumu değişkeni bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumu alt boyutlarının farklılaşma düzeylerini incelemek için yapılan “Mann Whitney U testi” sonuçlarına göre ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumunun anne baba birliktelik durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$).

Tablo 10’da tanı almış fiziksel rahatsızlık değişkeni bakımından ergenlerin algılanan ebeveyn tutumu alt boyutlarının farklılaşma düzeylerini incelemek için yapılan “Mann Whitney U testi” sonuçlarına göre ergenlerin algılanan koruyucu/istekçi ebeveyn tutumu ($U:390,000$; $p < 0,05$) ve otoriter ebeveyn tutumunun ($U:364,500$; $p < 0,05$) fiziksel rahatsızlık tanısı bakımından anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Sonuçlara göre; fiziksel rahatsızlığı olan ergenler tarafından algılanan koruyucu/istekçi ve otoriter ebeveyn tutumları puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 10. Tanı Almış Fiziksel Rahatsızlık Değişkeni Bakımından Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Mann Whitney U Testi

	Tanı almış rahatsızlık	N	Ort. Sırası	Sıralar Toplamı	U	p
demokratik	Evet	14	37,11	519,50		
	Hayır	86	52,68	4530,50	414,500	,062
	Toplam	100				
Koruyucu istekçi	Evet	14	65,64	919,00		
	Hayır	86	48,03	4131,00	390,000	,035*
	Toplam	100				
Otoriter	Evet	14	67,46	944,50		
	Hayır	86	47,74	4105,50	364,500	,018*
	Toplam	100				

4.3. Demografik Değişkenler Ergenlerin Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Ergenlerin erken dönem şema alanlarının puan ortalamalarının karşılaştırılmasında İkili grup içeren demografik değişkenlerin ilgili alt boyutların puan ortalamalarıyla karşılaştırılması için “Mann Whitney U Testi”, ikiden fazla grup içeren demografik değişkenlerle alt boyutların puan ortalamalarının karşılaştırılmasında “Kruskal Wallis Homojenlik Testi” uygulanmıştır. Analizlerde anlamlılık değeri 0.05 düzeyinde alınmıştır.

Tablo 11. Cinsiyet Değişkeni Bakımından Ergenlerin Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları Puan Ortalamalarının Bağımsız Örneklem t Testi

Şema Alanları	Cinsiyet	N	Ort. Sırası	Sıralar Toplamı	U	p
Reddedilme	Erkek	22	48,84	1074,50		
	Kız	78	50,97	3975,50	821,500	,761
	Toplam	100				
Zedelenmiş otonomi	Erkek	22	43,14	949,00		
	Kız	78	52,58	4101,00	696,000	,177
	Toplam	100				
Zedelenmiş sınırlar	Erkek	22	46,95	1033,00		
	Kız	78	51,50	4017,00	780,000	,516
	Toplam	100				
Başkaları yönelimlilik	Erkek	22	43,16	949,50		
	Kız	78	52,57	4100,50	696,500	,179
	Toplam	100				
Aşırı duyarlılık baskılama	Erkek	22	43,55	958,00		
	Kız	78	52,46	4092,00	705,000	,203
	Toplam	100				

Tablo 11’de cinsiyet değişkeni bakımından ergenlerin erken dönem uyumsuz şema alanlarının puan ortalamalarını incelemek için yapılan “Mann Whitney U Testi” sonuçlarına göre ergenlerin erken dönem uyumsuz şema alanlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 12. Yaş Değişkeni Bakımından Ergenlerin Erken Dönemden Uyumsuz Şema Alanları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi

Şema Alanları	Yaş	N	Ort. Sırası	Z	Sd	p
Reddedilme	15	4	29,50			
	16	29	49,84			
	17	40	49,44	3,098	3	,377
	18	27	55,89			
	Toplam		100			
Zedelenmiş otonomi	15	4	38,88			
	16	29	51,12	,894	3	,827
	17	40	49,55			
	18	27	52,96			
	Toplam		100			
Zedelenmiş sınırlar	15	4	35,00			
	16	29	54,74	4,304	3	,230
	17	40	45,01			
	18	27	56,37			
	Toplam		100			
Başkaları yönelimlilik	15	4	43,50			
	16	29	51,41	1,822	3	,610
	17	40	46,89			
	18	27	55,91			
	Toplam		100			
Aşırı duyarlılık baskılama	15	4	29,88			
	16	29	52,71	4,089	3	,252
	17	40	46,78			
	18	27	56,70			
	Toplam		100			

* $p < 0,05$

Tablo 12’de yaş değişkenine göre ergenlerin erken dönem uyumsuz şema alanlarının puan ortalamalarının karşılaştırılması için yapılan “Kruskal Wallis Homojenlik Testi” sonuçlarına göre, yaş düzeyine göre şema alanları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 13. Kardeş Sayısı Değişkeni Bakımından Ergenlerin Erken Dönemden Uyumsuz Şema Alanları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi

Şema Alanları	Kardeş sayısı	N	Ort. Sırası	Z	Sd	p
Reddedilme	1	3	60,00	8,153	4	,086
	2	12	44,04			
	3	14	36,21			
	4	16	64,69			
	5 ve üzeri	55	50,90			
	Toplam	100				
Zedelenmiş otonomi	1	3	37,50	11,948	4	,018
	2	12	39,75			
	3	14	36,54			
	4	16	68,75			
	5 ve üzeri	55	51,80			
	Toplam	100				
Zedelenmiş sınırlar	1	3	72,83	8,653	4	,070
	2	12	42,92			
	3	14	51,75			
	4	16	66,25			
	5 ve üzeri	55	46,04			
	Toplam	100				
Başkaları yönelimlilik	1	3	61,33	3,345	4	,502
	2	12	46,25			
	3	14	45,14			
	4	16	60,94			
	5 ve üzeri	55	49,16			
	Toplam	100				
Aşırı duyarlılık baskılama	1	3	75,17	7,228	4	,124
	2	12	43,92			
	3	14	40,36			
	4	16	62,38			
	5 ve üzeri	55	49,72			
	Toplam	100				

Tablo 13’te kardeş sayısı değişkenine göre ergenlerin erken dönem uyumsuz şema alanlarının puan ortalamalarının karşılaştırılması için yapılan “Kruskal Wallis Homojenlik Testi” sonuçlarına göre, zedelenmiş otonomi şema alanı ($Z=11,948$; $p<0,05$) kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Sonuçlara göre dört kardeşi olanların zedelenmiş otonomi puan ortalamasının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 14. Doğum Sırası Değişkeni Bakımından Ergenlerin Erken Dönemden Uyumsuz Şema Alanları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi

Şema Alanları	Kardeş sırası	N	Ort. Sırası	Z	Sd	p
Reddedilme	1	31	55,90			
	2	21	38,55	5,606	3	,132
	3	12	45,79			
	4 ve üzeri	36	54,39			
	Toplam	100				
Zedelenmiş otonomi	1	31	55,00			
	2	21	41,19	3,374	3	,337
	3	12	47,17			
	4 ve üzeri	36	53,17			
	Toplam	100				
Zedelenmiş sınırlar	1	31	58,47			
	2	21	43,24	4,312	3	,230
	3	12	53,29			
	4 ve üzeri	36	46,94			
	Toplam	100				
Başkaları yönelimlilik	1	31	57,69			
	2	21	45,12	3,384	3	,336
	3	12	43,33			
	4 ve üzeri	36	49,83			
	Toplam	100				
Aşırı duyarlılık baskılama	1	31	66,66			
	2	21	36,60	16,495	3	,001
	3	12	39,08			
	4 ve üzeri	36	48,50			
	Toplam	100				

* $p < 0,05$

Tablo 14’te doğum sırası değişkenine göre ergenlerin erken dönem uyumsuz şema alanlarının puan ortalamalarının karşılaştırılması için yapılan “Kruskal Wallis Homojenlik Testi” sonuçlarına göre, aşırı duyarlılık/bastırma şema alanı ($Z=16,495$; $p<0,05$) doğum sırasına göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Sonuçlara göre birinci sırada çocuk olanların aşırı duyarlılık/bastırma puan ortalamasının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 15. Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni Bakımından Ergenlerin Erken Dönemden Uyumsuz Şema Alanları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi

	Anne eğitim	N	Ort. Sırası	Z	Sd	p
Reddedilme	ilkokul	67	51,62	5,365	3	,147
	ortaokul	19	52,87			
	lise	12	35,67			
	üniversite	2	79,50			
	Toplam	100				
Zedelenmiş otonomi	ilkokul	67	50,67	6,597	3	,086
	ortaokul	19	57,74			
	lise	12	33,92			
	üniversite	2	75,50			
	Toplam	100				
Zedelenmiş sınırlar	ilkokul	67	47,31	3,199	3	,362
	ortaokul	19	54,26			
	lise	12	58,83			
	üniversite	2	71,75			
	Toplam	100				
Başkaları yönelimlilik	ilkokul	67	50,31	,275	3	,965
	ortaokul	19	51,50			
	lise	12	48,50			
	üniversite	2	59,50			
	Toplam	100				
Aşırı duyarlılık baskılama	ilkokul	67	48,73	2,427	3	,489
	ortaokul	19	52,18			
	lise	12	52,83			
	üniversite	2	79,75			
	Toplam	100				

Tablo 15’te anne eğitim düzeyi değişkenine göre ergenlerin erken dönem uyumsuz şema alanlarının puan ortalamalarının karşılaştırılması için yapılan “Kruskal Wallis Homojenlik Testi” sonuçlarına göre, anne eğitim düzeyine göre şema alanları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 16. Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni Bakımından Ergenlerin Erken Dönemden Uyumsuz Şema Alanları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi

Şema Alanları	Baba eğitim	N	Ort. Sırası	Z	Sd	p
Reddedilme	ilkokul	35	53,27	1,799	4	,773
	ortaokul	31	53,11			
	lise	22	45,68			
	üniversite	8	42,56			
	lisansüstü	4	48,38			
	Toplam	100				
Zedelenmiş otonomi	ilkokul	35	53,99	4,603	4	,330
	ortaokul	31	53,66			
	lise	22	47,57			
	üniversite	8	31,31			
	lisansüstü	4	50,00			
	Toplam	100				
Zedelenmiş sınırlar	ilkokul	35	45,23	6,949	4	,139
	ortaokul	31	49,24			
	lise	22	60,00			
	üniversite	8	40,88			
	lisansüstü	4	73,38			
	Toplam	100				
Başkalrı yönelimlilik	ilkokul	35	52,89	,947	4	,918
	ortaokul	31	47,31			
	lise	22	52,68			
	üniversite	8	45,88			
	lisansüstü	4	51,63			
	Toplam	100				
Aşırı duyarlılık baskılama	ilkokul	35	48,26	1,924	4	,750
	ortaokul	31	55,05			
	lise	22	47,73			
	üniversite	8	45,25			
	lisansüstü	4	60,63			
	Toplam	100				

Tablo 16’da baba eğitim düzeyi değişkenine göre ergenlerin erken dönem uyumsuz şema alanlarının puan ortalamalarının karşılaştırılması için yapılan “Kruskal Wallis Homojenlik Testi” sonuçlarına göre, baba eğitim düzeyine göre şema alanları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 17. Gelir Düzeyi Değişkeni Bakımından Ergenlerin Erken Dönemden Uyumsuz Şema Alanları Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Homojenlik Testi

Şema Alanları	Gelir Düzeyi	N	Ort. Sırası	Z	Sd	p
Reddedilme	Asgari ücret altı	19	54,76	,710	4	,950
	1600-2500 TL arası	46	48,90			
	2600 - 3500 TL arası	24	50,60			
	3600 - 4500 TL arası	4	45,13			
	4500 TL ve üzeri	7	52,14			
	Toplam	100				
Zedelenmiş otonomi	Asgari ücret altı	19	49,21	,483	4	,975
	1600-2500 TL arası	46	52,07			
	2600 - 3500 TL arası	24	48,29			
	3600 - 4500 TL arası	4	46,25			
	4500 TL ve üzeri	7	53,71			
	Toplam	100				
Zedelenmiş sınırlar	Asgari ücret altı	19	39,63	4,521	4	,340
	1600-2500 TL arası	46	50,90			
	2600 - 3500 TL arası	24	58,02			
	3600 - 4500 TL arası	4	45,75			
	4500 TL ve üzeri	7	54,29			
	Toplam	100				
Başkaları yönelimlilik	Asgari ücret altı	19	51,55	2,016	4	,733
	1600-2500 TL arası	46	53,18			
	2600 - 3500 TL arası	24	49,54			
	3600 - 4500 TL arası	4	39,63			
	4500 TL ve üzeri	7	39,50			
	Toplam	100				
Aşırı duyarlılık baskılama	Asgari ücret altı	19	49,29	,868	4	,929
	1600-2500 TL arası	46	49,11			
	2600 - 3500 TL arası	24	54,81			
	3600 - 4500 TL arası	4	44,25			
	4500 TL ve üzeri	7	51,71			
	Toplam	100				

Tablo 17’de gelir düzeyi değişkenine göre ergenlerin erken dönem uyumsuz şema alanlarının puan ortalamalarının karşılaştırılması için yapılan “Kruskal Wallis Homojenlik Testi” sonuçlarına göre, gelir düzeyine göre şema alanları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 18’de tanı almış fiziksel rahatsızlık değişkenine göre ergenlerin erken dönem uyumsuz şema alanlarının puan ortalamalarının karşılaştırılması için yapılan “Mann Whitney U testi” sonuçlarına göre, fiziksel rahatsızlık tanısına göre şema alanları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 18. Tanı Almış Fiziksel Rahatsızlık Değişkeni Bakımından Ergenlerin Erken Dönemden Uyumsuz Şema Alanları Puan Ortalamalarının Mann Whitney U testi

Şema Alanları	Tanı almış rahatsızlık	N	Ort. Sırası	Sıralar Toplamı	U	p
Reddedilme	Evet	14	55,86	782,00		
	Hayır	86	49,63	4268,00	527,000	,456
	Toplam	100				
Zedelenmiş otonomi	Evet	14	57,54	805,50		
	Hayır	86	49,35	4244,50	503,500	,328
	Toplam	100				
Zedelenmiş sınırlar	Evet	14	61,96	867,50		
	Hayır	86	48,63	4182,50	441,500	,111
	Toplam	100				
Başkaları yönelimlilik	Evet	14	58,32	816,50		
	Hayır	86	49,23	4233,50	492,500	,276
	Toplam	100				
Aşırı duyarlılık baskılama	Evet	14	58,29	816,00		
	Hayır	86	49,23	4234,00	493,000	,279
	Toplam	100				

4.4. Algılanan Ebeveyn Tutumu ve Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Çalışmada, ilişkisel analiz için “Pearson Korelasyon”; ilişkili bulunan değişkenlerin yordayıcı analizi için “Doğrusal Regresyon Analizi” yapılmıştır.

Tablo 19. Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Ergenlerin Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanlarının Pearson Korelasyon Analizi

		1	2	3	4	5	6	7	8
1. Demokratik	R	1							
	P								
	N	100							
2. Koruyucu istekçi	R	-,282**	1						
	P	,004							
	N	100	100						
3. Otoriter	R	-,627**	,576**	1					
	P	,000	,000						
	N	100	100	100					
4. Reddedilme	R	-,378**	,204*	,493**	1				
	P	,000	,042	,000					
	N	100	100	100	100				
5. Zedelenmiş otonomi	R	-,316**	,269**	,479**	,846**	1			
	P	,001	,007	,000	,000				
	N	100	100	100	100	100			
6. Zedelenmiş sınırlar	R	-,108	,186	,279**	,568**	,751**	1		
	P	,284	,064	,005	,000	,000			
	N	100	100	100	100	100	100		
7. Başkaları yönelimlilik	R	-,212*	,160	,353**	,808**	,829**	,785**	1	,731**
	P	,034	,112	,000	,000	,000	,000		,000
	N	100	100	100	100	100	100	100	100
8. Aşırı duyarlılık baskılama	R	-,034	,112	,199*	,629**	,712**	,620**	,731**	1
	P	,739	,267	,047	,000	,000	,000	,000	
	N	100	100	100	100	100	100	100	100

Tablo 19’da ergenlerin algılanan ebeveyn tutumu ile ergenlerin erken dönem uyumsuz şema alanlarının korelasyonu incelendiğinde,

Ergenlerin algılanan demokratik ebeveyn tutumu ile algılanan koruyucu/istekçi ebeveyn tutumu ($r=-,282$; $p<0,01$) ve algılanan otoriter ebeveyn tutumu ($r=-,627$; $p<0,01$) negatif yönlü ve anlamlı ilişkili bulunmuştur. Ergenlerin algılanan demokratik ebeveyn tutumu ile reddedilme şema alanı ($r=-,378$; $p<0,01$) ve zedelenmiş otonomi şema alanı ($r=-,316$; $p<0,01$) ve başkaları yönelimlilik ($r=-,212$; $p<0,05$) negatif yönlü ve anlamlı ilişkili bulunmuştur.

Korelasyonu bulunan şema alanları ve algılanan ebeveyn tutumlarının açıklayıcı analiz bulguları aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 20. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanı Zedelenmiş Otonominin Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Yordayıcı Doğrusal Regresyon Analizi

Model	$R^2=,249$		Düzeltilmiş $R^2=,201$			
	B	Std. Hata	β	t	p	
1	(Sabit)	48,809		2,211	,030	
	demokratik	-,055	,260	-,032	-,210	,835
	Koruyucu istekçi	-,003	,273	-,001	-,013	,990
	Otoriter	1,286	,391	,451	3,289	,001

Bağımlı Değişken: Zedelenmiş Otonomi

* $p<0,05$

Tablo 20’de zedelenmiş otonomi şema alanının algılanan ebeveyn tutumları alt boyutları ile açıklayıcı ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan “Doğrusal Regresyon Analizi” sonuçların göre, ergenlerin algılanan otoriter ebeveyn tutumu ($\beta=0,45$; $p<0,05$) zedelenmiş otonomi şema alanını anlamlı düzeyde yordamaktadır. Saptanan açıklayıcı ilişki örnekleme varyansın %20’sinde anlamlı bulunmuştur ($R^2=,249$, Düzeltilmiş $R^2=,201$).

Tablo 21. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanı Reddedilmenin Ergenlerin Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Yordayıcı Doğrusal Regresyon Analizi

		R ² =,274		Düzeltilmiş R ² =,227		
Model		B	Std. Hata	β	t	P
1	(Sabit)	47,347	20,638		2,294	,024
	Demokratik	-,266	,243	-,162	-1,095	,276
	Koruyucuistekçi	-,270	,256	-,116	-1,057	,293
	Otoriter	1,323	,366	,488	3,619	,000*

Bağımlı Değişken: Reddedilme Şema Alanı

**p<0,05*

Tablo 21’de reddedilme şema alanının algılanan ebeveyn tutumları alt boyutları ile açıklayıcı ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan “Doğrusal Regresyon Analizi” sonuçlarına göre, ergenlerin algılanan otoriter ebeveyn tutumu ($\beta=0,48$; $p<0,05$) reddedilme şema alanını anlamlı düzeyde yordamaktadır. Saptanan açıklayıcı ilişki örnekleme varyansın %22’sinde anlamlı bulunmuştur (R²=,274, Düzeltilmiş R²=,227).

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulguların, literatürde yer alan diğer çalışmalarla birlikte değerlendirilmesi, sınırlılıklar ve yeni çalışmalar için öneriler yer almaktadır.

5.1. Anne Baba Tutumları Değişkenine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmada, 15-18 yaş arası ergen bireylerin algılanan ebeveyn tutumları ve ergen bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları ile ilişkisi incelenmiştir. İlk olarak araştırma değişkenleri olarak belirlenen ebeveyn tutumları ile erken dönem uyumsuz şemalarının demografik ve kişisel değişkenler bakımından farklılaşma düzeyleri incelenmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre kız ve erkek öğrencilerinin algılanan ebeveyn tutumları bakımından her bir ebeveyn tutumu (demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter olmak üzere) farklı olmadığı görülmüştür. Çeçen (2008) tarafından yapılan çalışmada da ebeveyn tutumlarının kız ve erkek lise öğrencilerinde anlamlı düzede farklılaşmadığını bulmuştur.

Araştırmada elde edilen bulgular arasında, 15 yaşındaki ergen bireylerin bildirdiği algılanan koruyucu/istekçi ebeveyn tutumunun daha ileri yaştaki katılımcılara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırmada 15 yaş katılımcıların sayısının az olduğu ve farklılığın bundan kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, elde edilen sonucun, ergenlik döneminde kritik yaşlardan biri olması sebebiyle ergen bireyin ailesinin ona karşı sergilediği tutumları baskıcı ya da koruyucu algılamalarından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Santrock (2010) ergenlik dönemini fırtınalı bir süreç olarak tanımlarken, hem ergen bireyler için hem de aileleri için bu süreçteki hızlı değişimlerin zaman zaman iletişimsel sorunlara yol açabileceğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda, ergenlik döneminin başlangıcının daha fazla uyum sorunlarını barındırabileceğinden ötürü ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumları skorlarının koruyucu/istekçi alt boyutta yüksek olmasının tutarlı olduğu düşünülmektedir.

Anne eğitim düzeyine göre, lise mezunu annelerin çocuklarının algıladığı demokratik ebeveyn tutumu puanlarının daha yüksek bulunmuştur. Elde edilen sonucun örneklem sayısının az olmasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, anne ve babası ayrı olan ergen bireylerin algıladığı ebeveyn tutumlarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Bununla birlikte, farklı olarak, Nugent (2006), ebeveynlerin ayrılmasının çocuklar üzerinde önemli olumsuz etkileri olduğu ve aynı şekilde ebeveyn yaklaşımlarının da değişen koşullar itibariyle daha farklı olabileceğini belirtmiştir.

Ergenlerin bildirmiş olduğu algılanan ebeveyn tutumu boyutlarının demografik değişkenlerle karşılaştırılması sonucunda, ergen bireyler arasında, tanı almış rahatsızlığı olanların algılanan otoriter ve koruyucu/istekçi ebeveyn tutumlarına ilişkin daha yüksek puanlar almışlardır. Janse ve meslektaşları (2008), kronik rahatsızlığı olan çocukların aile ortamında hem kendileri hem de ebeveynleri için zorlayıcı sonuçları olabileceğini ifade etmişlerdir. Ebeveynlerin bu süreçle ilgili başa çıkma yöntemleri iyi oluş ve yaşam kalitesi ile ilişkilidir. Bu yüzden ebeveynlerin hastalığın seyrine ilişkin kuralcı tutumda olmaları gerekebilmektedir. İlaçların düzenli alınması, yeterli beslenebilme ve diğer ihtiyaçların yerine getirilmesi bakımından ebeveynlerin desteği oldukça önemlidir. Öte yandan, ebeveynlerin destek olmak ve ihtiyaçların karşılanması adına sergiledikleri tutumların ergenler tarafından otoriter ve koruyucu olarak algılanabilmesi ihtimali söz konusudur.

Ebeveyn tutumlarını ergen bireyler gözünde değerlendirildiği çalışmada, demokratik ebeveyn tutumunun koruyucu/istekçi ve otoriter tutumla negatif ilişkili olduğu saptanmıştır. Ergenlerin algıladığı koruyucu/istekçi ve otoriter tutum ile demokratik tutumun negatif ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu durumda, ebeveyn tutumları arasında uyumlu ve dengeli davranış ve iletişim biçimlerini içeren demokratik tutum ile daha negatif özelliğin içerisinde olduğu ve çocuğun birey olarak ön planda tutulmayıp daha çok ebeveynlerinin istekleri doğrultusunda hareket etmelerine olanak tanıyan koruyucu/istekçi otoriter tutum ile negatif ilişkisi olduğu görülmektedir.

5.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Değişkenine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmanın diğer bir değişkeni olan erken dönem uyumsuz şemaların demografik değişkenler ve algılanan ebeveyn tutumlarıyla ilişkisi incelenmiştir. Bulgulara göre, Zedelenmiş otonomi şema alanı dört kardeşi olan ergenlerde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu durumun, kalabalık bir ailede bulunmaları sebebiyle karar verici aile bireylerinin ebeveyn ve diğer çocuklar olmak üzere daha fazla olabileceği ve ergen bireylere özerk davranabilme konusunda kısıtlı imkanları olmasına yol açabileceği düşünülmektedir. Diğer bir şema alanı olan aşırı duyarlılık/baskılama şemasının katılımcılar arasındaki ailedeki ilk çocuk olanda yüksek olduğu bulunmuştur. Nilüfer (2016) tarafından yapılan çalışmada, erken dönem uyumsuz şemaları, doğum sırası ve algılanan ebeveyn tutumları incelenmiştir. Çalışmada, doğum sırasının erken dönem uyumsuz şemalar ve algılanan ebeveyn tutumu ile ilişkili olmadığı saptanmıştır. Bu çalışmada ise ilk çocukların Aşırı duyarlılık/Baskılama şema alanında daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Diğer bir çalışmada ise Ardebili ve Golshani (2016) erken dönem uyumsuz şemalar, doğum sırası ve agresyon arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre erken dönem uyumsuz şemalar ve doğum sırasının saldırganlığı yordayan değişkenler olduğu saptanmıştır. Bu durumun, ilk çocuklara daha fazla sorumluluk verilmesinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada ilişkili saptanan erken dönem uyumsuz şemalarının ele alındığı bir diğer çalışmada, Yiğit (2018) ergenlerin davranış içselleştirilmesi ile erken dönem uyumsuz şemaları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada reddedilmişlik ve zedelenmiş otonomi şemalarının çocukluk dönemindeki kötü muamele ve psikolojik belirtiler ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Ayrıca, otoriter ebeveyn tutumu ile erken dönem uyumsuz şemaları pozitif yönlü anlamlı ilişkili bulunmuştur. Bu çalışma ile yapılan çalışmanın bulgularının benzerlik gösterdiği görülmektedir. Otoriter ebeveyn tutumunun şema alanlarıyla ilişkisi bakımından, bu çalışmada elde edilen sonuçların paralellik gösterdiği görülmektedir. Otoriter ebeveyn tutumu, çocukların talep ve düşüncelerini dikkate almaktan daha çok ebeveynlerin isteklerinin çocuklar tarafından yerine getirilmesini içeren bir tutum olarak belirtilmiştir. Bu durumda, ergenler açısından negatif

algılandığı görülen otoriter ebeveyn tutumu ile şema alanlarının ilişkisi bu çalışmada da saptanmış olup, bulgular literatürle uyumludur.

5.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, ergenlerin erken dönem uyumsuz şemaları ile algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada, yöntem ve örneklem bakımından bazı sınırlılıkların olduğu düşünülmektedir. İlk olarak, çalışmanın araştırma grubunu oluşturan örneklemin evreni temsil edebilirliği açısından sınırlı olabileceği düşünülmektedir. İkinci olarak, kız ve erkek öğrencilerinin sayılarının eşit olmamasının araştırmada sınırlılık olduğu düşünülmektedir. Araştırmada seçilen veri ölçüm araçlarının değişkenlerin değerlendirilmesinde, kendi içerdiği maddelerle sınırlı olduğu bilinmektedir. Belirtilen sınırlılıkların, ilerleyen dönemlerde yapılacak çalışmalarda bertaraf edilebileceği düşünülmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ

6.1. Sonuçlar

Araştırmanın sonuçlarına göre,

- Ergenlerin bildirdiği ebeveyn tutumları ergenlerin cinsiyetine göre farklılık göstermemektedir.
- 15 yaş ergen bireylerin algıladığı koruyucu/istekçi ebeveyn tutumu puanları anlamlı düzeyde en yüksektir.
- Annesi lise mezunu olan katılımcıların algıladığı demokratik ebeveyn tutumu puanları anlamlı düzeyde daha yüksektir.
- Ayrı olan anne ve babaların çocuklarının algıladığı otoriter ebeveyn tutumu puanları anlamlı düzeyde en yüksektir.
- Algılanan koruyucu/istekçi ve otoriter ebeveyn tutumlarının tanı alan fiziksel rahatsızlığı olan katılımcılarda anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır.
- Zedelenmiş otonomi şema alanı puanları 4 kardeşi olanlarda en yüksek bulunmuştur.
- Aşırı duyarlılık ve baskılama ilk çocuk olan ergen bireylerde anlamlı düzeyde en yüksektir.
- Reddedilme ve zedelenmiş otonomi demokratik ebeveyn tutumlarıyla negatif yönlü ilişkili bulunmuştur.
- Ergenlerin bildirdiği otoriter ebeveyn tutumu algısı ile reddedilme, zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar, başkaları yönelimlilik ve aşırı duyarlılık şema boyutlarıyla zayıf derece ve pozitif ilişkilidir.
- Zedelenmiş otonomi ergenlerin bildirdiği otoriter ebeveyn tutumu tarafından anlamlı biçimde yordanmaktadır.
- Reddedilmişlik, ergenlerin bildirdiği otoriter ebeveyn tutumu tarafından anlamlı bir biçimde yordanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Alba, J., Calvete, E., Wante, L., Van Beveren, M. L., & Braet, C. (2018). *Early Maladaptive Schemas as Moderators of the Association between Bullying Victimization and Depressive Symptoms in Adolescents. Cognitive Therapy and Research, 42*(1), 24-35. doi: 10.1007/s10608-017-9874-5
- American Psikiyatri Birliği (2013). Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Ardebili, E.F., & Golshani, F. (2016). Early Maladaptive Schemas and Agression Based on the Birth Order of Children. *Modern Applied Science, 10*(9), 14-21.
- Bartlett, F.C. (1932). *Remembering: A study in experimental and social psychology.* Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Baumrind, D. (1968). Authoritarian vs. authoritative parental control. *Adolescence, 3*(11), 255-272.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs, 4* (1, Pt.2).
- Baumrind, D. (1991). Effective parenting during the early adolescent transition. In P.A. Cowan & E. M. Hetherington (Eds.), *Advances in family research* (Vol. 2). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Beck A. T. (1967). *Depression: Causes and treatment.* Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Bowlby, J. (1969/1982). *Attachment and loss: Vol 1. Attachment.* New York: Basic Books.
- Elkitabı, Beşinci Baskı (DSM-5), *Tanı Ölçütleri Başvuru elkitabı* (çeviri ed. E Köroğlu) Ankara, Hekimler Yayın Birliği.
- Çeçen, A. (2008). Öğrencilerinin cinsiyetlerine ve anababa tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6*(3), 415-431.
- Cecero, J.J., Nelson, J.D. ve Gillie, J.M. (2004). Tools and tests of schema therapy: Toward the construct validity of the early maladaptive schema questionnaire-research version (EMSQ-R). *Clinical Psychology & Psychotherapy, 11*, 344-357.

- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Buletin*, 11(3), 487-496.
- Gök (2012). Associated factors of psychological well-being: early maladaptive schemas, schema coping processes, and parenting styles. Master Thesis, Unpublished. Ankara:
- Horrocks, J.E.:(1962). *The Psychology of Adolescent: Behaviour and Development* (2nd. ed), Houghton Miffm Company, Boston
- Jones, C.J., Leung, N., Harris, G. (2006). Father-daughter relationship and eating psychopathology: the mediating role of core beliefs. *British Journal of Clinical Psychology*, 45:319-330.
- Karaosmanoğlu A, Çakır Z, Soygüt G, (2009). Erken dönem uyumsuz şemaların değerlendirilmesi: Young Şema Ölçeği Kısa Form-3'ün Psikometrik Özelliklerine İlişkin Bir İnceleme, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1):75-84.
- Kömürcü (2014). Erken dönem uyumsuz şemalar, ebeveynlik biçimleri ve psikolojik belirtiler ile psikolojik dışlanmanın tehdit ettiği ihtiyaçlar arasındaki ilişkiler. Master Thesis, Unpublished. Ankara: Hacettepe University. Middle East Technical University.
- Kuzgun, Y. (1972). Ana-Baba tutumlarının kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi. (Yayınlanmış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Lim, C. R., & Barlas, J. (2019). The effects of Toxic Early Childhood Experiences on Depression according to Young Schema Model: A Scoping Review. *Journal of Affective Disorders*, 246, 1-13. doi: 10.1016/j.jad.2018.12.006
- Lumley MN, Harkness KL, (2007). Specificity in the relations among childhood adversity, early maladaptive schemas and symptom profiles in adolescent depression. *Cognitive Therapy and Research*, 31: 639-657.
- Marengo, S. M., Klibert, J., Langhinrichsen-Rohling, J., Warren, J., & Smalley, K. B. (2018). The Relationship of Early Maladaptive Schemas and Anticipated Risky Behaviors in College Students. *Journal of Adult Development*, 1-11. doi: 10.1007/s10804-018-9313-1
- Miklósi, M., Szabó, M., & Simon, L. (2017). The Role of Mindfulness in the Relationship Between Perceived Parenting, Early Maladaptive Schemata and Parental Sense of Competence. *Mindfulness*, 8(2), 471-480. doi: 10.1007/s12671-016-0619-4

- Muris, P. (2006). Maladaptive schemas in non-clinical adolescents: Relations to perceived parental rearing behaviours, big five personality factors and psychopathological symptoms. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 13(6), 405-413.
- Nilüfer, G. (2016). Doğum sırası, algılanan ebeveynlik biçimleri ve erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişki. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Nordahl, H. M., Holthe, H., & Haugum, J. A. (2005). Early maladaptive schemas in patients with or without personality disorders: does schema modification predict symptomatic relief? *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 12, 142-149.
- Piaget, J. P. (1952). *The origins of intelligence in children*. New York: International Universities Press.
- Pinto-Gouveia, J., Castilho, P., Galhardo, A., & Cunha, M. (2006). Early schemas and social phobia. *Cognitive Therapy Research*, 30:571-584.
- Repetti, R.L., Taylor, S.E., and Seeman, T.E., (2002). Risky Families: Family Social Environments and the Mental and Physical Health of Offspring. *Psychological Bulletin*, Vol. 128, No.2, 330-366.
- Rohner, R.P. (1986). *New perspectives on family. The Warmth dimension: Foundations of parental acceptance-rejection theory*. Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc.
- Santrock, J.W. (2010). *Life-Span Development* (11th Ed.). McGraw-Hill.
- Sarıtaş, D., Gençöz, T. (2011). Psychometric properties of “Young Schema Questionnaire-Short Form 3” in a Turkish adolescent sample. *Journal of Cognitive and Behavioral Psychotherapies*, 11(1), 83-96.
- Schmidt, N. B., Joiner, T. E., Young, J. E., & Telch, M. J. (1995). The Schema 87 Questionnaire: Investigation of Psychometric Properties and the Hierarchical Structure of a Measure of Maladaptive Schemas. *Cognitive Therapy and Research*, 19(3), 295-321.
- Segal, Z. (1988). Appraisal of the self-schema: Construct in cognitive models of depression. *Psychological Bulletin*, 103, 147-162.
- Shah, R., & Waller, G. (2000). Parental style and vulnerability to depression: The role of core beliefs. *The journal of nervous and mental disease*, 188(1), 19-25.

- Sheffield, A., Waller, G., Emanuelli, F., Murray, J. and Meyer, C. (2009), Do schema processes mediate links between parenting and eating pathology?. *Eur. Eat. Disorders Rev.*, 17: 290–300. doi: 10.1002/erv.922
- Simard, V., Moss, E., & Pascuzzo, K. (2011). Early maladaptive schemas and child and adult attachment: A 15-year longitudinal study. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 84(4), 349-366.
- Steinberg, L.D., & Silk, J.S. (2002). Parenting adolescents. In M. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting* (2nd ed., Vol.1). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Stott, L.H. (1939) Some family life patterns and their relation to Personality Development in Children. *Journal of Experimental Education* 8.
- Suchman, N. E., Rounsaville, B., DeCoste, C., & Luthar, S. (2007). Parental control, parental warmth, and psychosocial adjustment in a sample of substance-abusing mothers and their school-aged and adolescent children. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 32, 1– 10.
- Thorndyke, P. ve Hayes-Roth, B. (1979). The use of schemata in the acquisition and transfer of knowledge. *Cognitive Psychology*, 11, 82-106.
- Unoka, Z., Tölgyes, T., Czobor, P., & Simon, L. (2010). Eating disorder behavior and early maladaptive schemas in subgroups of eating disorders. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 198, 425-431.
- Welburn, K., Coristine, M., Dagg, P., Pontefract, A., & Jordan, S. (2002). The Schema Questionnaire-Short form: factor analysis and relationship between schemas and symptoms. *Cognitive Therapy and Research*, 26(4), 519-530.
- Wright, M., Crawford, E., Del Castillo, D. (2009). Childhood emotional maltreatment and later psychological distress among college students. The mediating role of maladaptive schemas. *Child Abuse and Neglect*, 33: 59-68.
- Yiğit, İ., Kılıç, H., Guzey Yiğit, M., & Çelik, C. (2018). Emotional and physical maltreatment, early maladaptive schemas, and internalizing disorders in adolescents: a multi-group path model of clinical and non-clinical samples. *Current Psychology*. doi: 10.1007/s12144-018-0068-4
- Young, J.E. (1990). *Cognitive Therapy for Personality Disorders*. Sarasota, FL. Professional Resource Press.
- Young, J. E. (1999). *Cognitive Therapy for Personality Disorders: A SchemaFocused Approach*. Sarasota: *Professional Resource Press*.

- Young, J. E. (2006). Schema Therapy in Applications in Borderline and Narcissistic Personality Disorders. Schema Therapy Symposium II: Istanbul
- Young, J. E., & Klosko, J. S. (1994). Reinventing Your Life. New York: Penguin Books.
- Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishaar, M. E. (2003). Schema Therapy: A Practitioner's Guide. New York: The Guilford Press.

EKLER

EK-1. Demografik Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz

Erkek ()

Kız ()

2. Doğum tarihi:

3. Kardeş sayınız:

4. Kardeş ler arasında kaç ıncı sıradasınız?

.....

5. Ailenin gelir durumu? Asgari ücret altı ()

1600 TL - 2500 TL arası ()

2600 TL – 3500 TL arası ()

3600 TL – 4500 TL arası ()

4500 TL ve üzeri ()

6. Annenin eğitim seviyesi?

İlkokul ()

Ortaokul ()

Lise ()

Üniversite ()

Lisansüstü ()

7. Babanın eğitim seviyesi?

İlkokul ()

Ortaokul ()

Lise ()

Üniversite ()

Lisansüstü ()

8. Anne ve Baba?

() İkisi de Sağ

() Anne sağ; baba ölü

() Baba sağ; anne ölü

() Her ikisi de ölü

9. Anne ve Baba?

Beraber

Ayrı

Boşanmış

10. Tanı almış tıbbi bir rahatsızlığınız bulunuyor mu?

Evet

Hayır

EK-2. Young Şema Ölçeği Kısa Formu

Aşağıda, kişilerin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadeler sıralanmıştır.

Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi ne kadar iyi tanımladığına karar verin. Emin olmadığımız sorularda neyin doğru olabileceğinden çok, sizin duygusal olarak ne hissettiğinize dayanarak cevap verin. Bir kaç soru, anne babanızla ilişkiniz hakkındadır. Eğer biri veya her ikisi şu anda yaşamıyorlarsa, bu soruları o veya onlar hayatta iken ilişkinizi göz önüne alarak cevaplandırın. 1 den 6'ya kadar olan seçeneklerden sizi tanımlayan en yüksek şıkkı seçerek her sorudan önce yer alan boşluğa yazın.

Derecelendirme:

- 1-Benim için tamamıyla yanlış
 - 2-Benim için büyük ölçüde yanlış
 - 3-Bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla
 - 4-Benim için orta derecede doğru
 - 5-Benim için çoğunlukla doğru
 - 6-Beni mükemmel şekilde tanımlıyor
1. _____ Bana bakan, benimle zaman geçiren, başıma gelen olaylarla gerçekten ilgilenen kimsem olmadı.
 2. _____ Beni terk edeceklerinden korktuğum için yakın olduğum insanların peşini bırakmam.
 3. _____ İnsanların beni kullandıklarını hissediyorum
 4. _____ Uyumsuzum.
 5. _____ Beğendiğim hiçbir erkek/kadın, kusurlarımı görürse beni sevmez.

6. _____ İş (veya okul) hayatımda neredeyse hiçbir Şeyi diğer insanlar kadar iyi yapamıyorum
7. _____ Günlük yaşamımı tek başıma idare edebilme becerisine sahip olduğumu hissetmiyorum.
8. _____ Kötü bir şey olacağı duygusundan kurtulamıyorum.
9. _____ Anne babamdan ayrılmayı, bağımsız hareket edebilmeyi, yaşlılarım kadar, başaramadım.
10. _____ Eğer istediğimi yaparsam, başımı derde sokarım diye düşünürüm.
11. _____ Genellikle yakınlarıma ilgi gösteren ve bakan ben olurum.
12. _____ Olumlu duygularımı diğerlerine göstermekten utanırım (sevdiğimi, önemseydiğimi göstermek gibi).
13. _____ Yaptığım çoğu şeyde en iyi olmalıyım; ikinci olmayı kabullenemem .
14. _____ Diğer insanlardan bir şeyler istediğimde bana “hayır” edilmesini çok zor kabullenirim.
15. _____ Kendimi sıradan ve sıkıcı işleri yapmaya zorlayamam.
16. _____ Paramın olması ve önemli insanlar tanıyıp olmak beni değerli yapar.
17. _____ Her Şey yolunda gidiyor görünse bile, bunun bozulacağını hissederim.
18. _____ Eğer bir yanlış yaparsam, cezalandırılmayı hak ederim.
19. _____ Çevremde bana sıcaklık, koruma ve duygusal yakınlık gösteren kimsem yok.
20. _____ Diğer insanlara o kadar muhtacım ki onları kaybedeceğim diye çok endişeleniyorum.
21. _____ insanlara karşı tedbiri elden bırakamam yoksa bana kasıtlı olarak zarar vereceklerini hissederim.

22. Temel olarak diğer insanlardan farklıyım.
23. _____ Gerçek beni tanırlarsa beğendiğim hiç kimse bana yakın olmak istemez.
24. _____ İşleri halletmede son derece yetersizim.
25. _____ Gündelik işlerde kendimi Başkalarına bağımlı biri olarak görüyorum.
26. _____ Her an bir felaket (doğal, adli, mali veya tıbbi) olabilir diye hissediyorum.
27. _____ Annem, babam ve ben birbirimizin hayatı ve sorunlarıyla aşırı ilgili olmaya eğilimliyiz.
28. _____ Diğer insanların isteklerine uymaktan başka yolum yokmuş gibi hissediyorum; eğer böyle yapmazsam bir şekilde beni reddederler veya intikam alırlar.
29. _____ Başkalarını kendimden daha fazla düşündüğüm için ben iyi bir insanım.
30. _____ Duygularımı diğerlerine açmayı utanç verici bulurum.
31. _____ En iyisini yapmalıyım, “yeterince iyi” ile yetinemem.
32. _____ Ben özel biriyim ve diğer insanlar için konulmuş olan kısıtlamaları veya sınırları kabul etmek zorunda değilim.
33. _____ Eğer hedefime ulaşamazsam kolaylıkla yılgınlığa düşer ve vazgeçerim.
34. _____ Başkalarının da farkında olduğu başarılar benim için en değerlisidir.
35. _____ İyi bir şey olursa, bunu kötü bir şeyin izleyeceğinden endişe ederim.
36. _____ Eğer yanlış yaparsam, bunun özürü yoktur.
37. _____ Birisi için özel olduğumu hiç hissetmedim.
38. _____ Yakınlarımla beni terk edeceği ya da ayrılacağından endişe duyarım
39. _____ Herhangi bir anda birileri beni aldatmaya kalkışabilir.
40. _____ Bir yere ait değilim, yalnızım.

41. _____ Başkalarının sevgisine, ilgisine ve saygısına değer bir insan değilim.
42. _____ İş ve başarı alanlarında birçok insan benden daha yeterli.
43. _____ Doğru ile yanlış birbirinden ayırmakta zorlanırım.
44. _____ Fiziksel bir saldırıya uğramaktan endişe duyarım.
45. _____ Annem, babam ve ben özel hayatımız birbirimizden saklarsak, birbirimizi aldatmış hisseder veya suçluluk duyarız
46. _____ İlişkilerimde, diğer kişinin yönlendirici olmasına izin veririm.
47. _____ Yakınlarımla o kadar meşgulüm ki kendime çok az zaman kalıyor.
48. _____ İnsanlarla beraberken içten ve cana yakın olmak benim için zordur.
49. _____
- Tüm sorumluluklarımı yerine getirmek zorundayım.
50. _____ İstediyimi yapmaktan alıkonulmaktan veya kısıtlanmaktan nefret ederim.
51. _____ Uzun vadeli amaçlara ulaşabilmek için şu andaki zevklerimden fedakarlık etmekte zorlanırım
52. _____ Başkalarından yoğun bir ilgi görmezsem kendimi daha az önemli hissederim.
53. _____ Yeterince dikkatli olmazsanız, neredeyse her zaman bir Şeyler ters gider.
54. _____ Eğer işimi doğru yapmazsam sonuçlara katlanmam gerekir.
55. _____ Beni gerçekten dinleyen, anlayan veya benim gerçek ihtiyaçlarım ve duygularımı önemseyen kimsem olmadı.
56. _____ Önem verdiğim birisinin benden uzaklaştığını sezersem çok kötü hissederim.
57. _____ Diğer insanların niyetleriyle ilgili oldukça Şüpheliyimdir.

58. _____ Kendimi diğer insanlara uzak veya kopmuş hissediyorum.
59. _____ Kendimi sevilebilecek biri gibi hissetmiyorum.
60. _____ İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar yetenekli değilim.
61. _____ Gündelik işler için benim kararlarım güvenilemez.
62. _____ Tüm paramı kaybedip çok fakir veya zavallı duruma düşmekten endişe duyarım
63. _____ Çoğunlukla annem ve babamın benimle iç içe yaşadığını hissediyorum- Benim kendime ait bir hayatım yok.
64. _____ Kendim için ne istediğimi bilmediğim için daima benim adıma diğer insanların karar vermesine izin veririm.
65. _____ Ben hep Başkalarının sorunlarını dinleyen kişi oldum.
66. _____ Kendimi o kadar kontrol ederim ki insanlar beni duygusuz veya hissiz bulurlar.
67. _____ Başarmak ve bir Şeyler yapmak için sürekli bir baskı altındayım.
68. _____ Diğer insanların uyduğu kurallara ve geleneklere uymak zorunda olmadığımı hissediyorum.
69. _____ Benim yararına olduğunu bilsem bile hoşuma gitmeyen Şeyleri yapmaya kendimi zorlayamam.
70. _____ Bir toplantıda fikrimi söylediğimde veya bir topluluğa tanıtıldığımda onaylanılmayı ve takdir görmeyi isterim.
71. _____ Ne kadar çok çalışırsam çalışayım, maddi olarak iflas edeceğimden ve neredeyse her Şeyimi kaybedeceğimden endişe ederim.
72. _____ Neden yanlış yaptığının önemi yoktur; eğer hata yaptıysam sonucuna da katlanmam gerekir.

73. _____ Hayatımda ne yapacağımı bilmediğim zamanlarda uygun bir öneride bulunacak veya beni yönlendirecek kimsem olmadı.
74. _____ insanların beni terk edeceği endişesiyle bazen onları kendimden uzaklaştırırım.
75. _____ Genellikle insanların asıl veya art niyetlerini araştırırım.
76. _____ Kendimi hep grupların dışında hissederim.
77. _____ Kabul edilemeyecek pek çok özelliğim yüzünden insanlara kendimi açamıyorum veya beni tam olarak tanımalarına izin vermiyorum.
78. _____ İŞ (okul) hayatımda diğer insanlar kadar zeki değilim
79. _____ Günlük Yaşamımı tek başıma idare edebilme becerisine sahip olduğumu hissetmiyorum.
80. _____ Bir doktor tarafından herhangi bir ciddi hastalık bulunmamasına rağmen bende ciddi bir hastalığın gelişmekte olduğu endişesine kapılıyorum.
81. _____ Sık sık annemden babamdan ya da eşimden ayrı bir kimliğimin olmadığını hissediyorum.
82. _____ Haklarıma saygı duyulmasını ve duygularımın hesaba katılmasını istemekte çok zorlanıyorum.
83. _____ Başkaları beni, diğerleri için çok, kendim için az Şey yapan biri olarak görüyorlar.
84. _____ Diğerleri beni duygusal olarak soğuk bulurlar.
85. _____ Kendimi sorumluluktan kolayca sıyrıyorum veya hatalarım için gerekçe bulamıyorum.
86. _____ Benim yaptıklarımın, diğer insanların katkılarından daha önemli olduğunu hissediyorum.
87. _____ Kararlarıma nadiren sadık kalabilirim.

88. _____ Bir dolu övgüler ve iltifat almam kendimi değerli birisi olarak hissetmemi sağlar.
89. _____ Yanlış bir kararın bir felakete yol açabileceğinden endişe ederim.
90. _____ Ben cezalandırılmayı hak eden kötü bir insanım.

EK-3. Anne Baba Tutum Ölçeği

Size, ana babaların çocuklarını hangi yöntemlerle eğittiğini, çocuklarına toplumsal davranışlar kazandırırken nasıl davrandığını ifade eden cümlelerden oluşan bir liste verilmiştir. Sizden istenen bu cümleleri okuyup bunların annenizin ya da babanızın sizi eğitirken genellikle benimsediği davranışlara ne derecede benzediğini, onların tutumuna ne kadar uyduğunu düşünerek cevap kâğıdınızdaki seçeneklerden uygun bulduğunuzu işaretlemenizdir.

Cevaplamanın nasıl olacağını bir örnekle gösterelim:

Okula gidiş geliş saatlerini çok sıkı kontrol eder, kimlerle arkadaşlık ettiğimi sorgular.

A) Hiç uygun değil B) Pek uygun değil C) Biraz uygun D) Uygun E) Çok uygun

Eğer anne ya da babanız sizin hangi saatte nerede olduğunuzu ve kimlerle ne yaptığınızla hiç ilgilenmiyorsa “Hiç uygun değil”in karşılığı olarak **A**, sizi genellikle serbest bırakıyorsa “pek uygun değil”in karşılığı olarak **B**, ne yaptığınızla çoğunlukla ilgileniyor bazen sizi serbest bırakıyorsa “biraz uygun”un karşılığı olarak **C**, sizin hangi saatte nerede olduğunuzu ve kimlerle olduğunuzu izliyorsa “uygun”un karşılığı **D**’yi çok sıkı bir biçimde izliyorsa “Çok uygun”un karşılığı olarak **E**’yi işaretlemeniz beklenmektedir.

A) Hiç uygun değil

B) Pek uygun değil

C) Biraz uygun

D) Uygun

E) Çok uygun

1. Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.

A() B() C() D() E()

2. Çok yönlü gelişme için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir.

A() B() C() D() E()

3. Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.

A() B() C() D() E()

4. Her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışır.

A() B() C() D() E()

5. Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.

A() B() C() D() E()

6. Arkadaşlarımı eve çağdırmama izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranırdı.

A() B() C() D() E()

7. Elimden geldiği kadar, her konuda benim fikrimi almaya özen gö sterir.

A() B() C() D() E()

8. Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır onların benden daha iyi olduklarını söylerdi.

A() B() C() D() E()

9. Bana hükmetmeye çalışır.

A() B() C() D() E()

10. Bugün bile alışverişe çıkacağıın zaman kandırılacağıını düşünerek benimle gelmek ister.

A() B() C() D() E()

11. Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.

A() B() C() D() E()

12. Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranırdı.

A() B() C() D() E()

13. Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabilirim.

A() B() C() D() E()

14. Neden bazı şeyleri yapma ya da yapmamam gerektiğini bana açıklar.

A() B() C() D() E()

15. Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.

A() B() C() D() E()

16. Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.

A() B() C() D() E()

17. Sevmediğim yemekleri bana yarayacağı düşüncesi ile zorla yedirirdi.

A() B() C() D() E()

18. Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.

A() B() C() D() E()

19. Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile gittiği her yere beni de götürür, benim evde yalnız kalmamdan kaygılanırdı.

A() B() C() D() E()

20. Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.

A() B() C() D() E()

21. Küçük yaşımdan itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.
A() B() C() D() E()
22. Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır; parka, sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi.
A() B() C() D() E()
23. Benim gibi bir evladı olduğ u iç in kendini bahtsız hissettiğ ini sanıyorum.
A() B() C() D() E()
24. Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, düşük not aldığımda beni cezalandırırdı.
A() B() C() D() E()
25. Beni kendi emellerine ulaştırmak için bir araç olarak kullanırdı.
A() B() C() D() E()
26. Beni daima yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar.
A() B() C() D() E()
27. Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler.
A() B() C() D() E()
28. Her zaman her işte kusursuz olmam gerektiği inancındadır.
A() B() C() D() E()
29. Ona yakınlaşmak istediğimde bana sıcak bir şekilde karşılık verir.
A() B() C() D() E()
30. Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancını aşlamıştır.
A() B() C() D() E()
31. Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır.
A() B() C() D() E()
32. Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.
A() B() C() D() E()
33. Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.
A() B() C() D() E()
34. İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmam.
A() B() C() D() E()

35. Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi gösteremem.

A() B() C() D() E()

36. Aile ile ilgili kararlar alınırken benimde fikrimi öğrenmek ister

A() B() C() D() E()

37. Beni olduğum gibi kabul etmiştir.

A() B() C() D() E()

38. Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır.

A() B() C() D() E()

39. Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir.

A() B() C() D() E()

40. Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur.

A() B() C() D() E()

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Özlem Ölmez

Doğum Yeri: Merkez/ HAKKARİ

Doğum Tarihi: 01.08.1989

Medeni Durumu: Bekar

Yaşadığı Yer: İpekyolu/ VAN

Adres: Hafiziye Mah. Gölbaşı Sokak Miraç Sitesi C Blok Daire 2

İpekyolu/VAN

Tel: 05311053076

Eğitim Bilgileri:

Cumhuriyet İlköğretim Okulu, Atatürk Lisesi Hakkari/Merkez

Maltepe Üniversitesi, Lisans, Psikoloji Bölümü/2017

Üsküdar Üniversitesi, Yüksek Lisans, Klinik Psikoloji/2019

Sertifikalar:

Pedagojik Formasyon, Milli Eğitim Bakanlığı, Mayıs/ 2017

BDT, Bilişsel Davranışçı Psikoterapiler Derneği, Eylül/2018

Staj Deneyimi:

Van YYÜ Dursun Odabaş Tıp Merkezi, Haziran/ 2016

Van Eğitim Ve Araştırma Hastanesi, Temmuz/2016

Maltepe Üniversitesi, Dönemsel/Proje Bazlı Eylül /2016

İstanbul Anadolu Adalet Sarayı, Ekim/2016

NP Ümraniye Beyin Hastanesi, Mayıs/2018

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

SAYI: B.08.6.YÖK.2.ÜS.0.05.0.06 /2018/773

03/09/2018

Dr.Öğr.Üyesi Mine ELAGÖZ YÜKSEL
(Özlem Ölmez)

Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulunun 03/09/2018 tarihinde yapılan 09 No.lu toplantısında “Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Ve Erken Dönem Uyumsuz Şemaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı araştırma projenizin etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Dr. Öğr. Üyesi Meltem NARTER
Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik
Kurulu Başkan Yardımcısı